



Nordisk
Ministerråd

Styrket lokalt baseret monitoring og forvaltning af levende ressourcer i Arktis

Indhold

Forord	3
i. Introduktion	4
ii. Summary in English	6
iii. Resumé på skandinavisk	10
iv. Samandráttur á føroyskum	13
Del I: Borgerinddragelse i naturforvaltning i Norge, Island og Grønland	16
1.1 Genopretning af naturen i Porsangerfjord, Norge	17
1.2 Naturforvaltning i Breiðafjörður-bugt, Island	19
1.3 Lokal dokumentation og forvaltning i Disko Bugt i Grønland	21
Del II: Borgerinddragelse i naturforvaltning på Færøerne	23
2.1 Workshop i Sandavágur, velkomst og baggrund	24
2.2 Bæredygtighed og ændringer i naturen	28
2.3 Trusler fra hurtigtsejlende både	33
2.4 Relationer til færøsk identitet og kultur	36
2.5 Muligheder for lokal samforvaltning baseret på viden og læring	42
Appendices	47
Appendix A. Efterskrift	47
Appendix B. Program for workshop i Sandavágur	50
Appendix C. Liste med deltagere, workshop i Sandavágur	51
Appendix D. PowerPoint præsentationer, workshop i Sandavágur	52
Appendix E. Gruppefoto af deltagerne, workshop i Sandavágur	53
Om denne publikation	54

Denne publikation findes også som en webtilgængelig version online:
<https://pub.norden.org/temanord2025-525>

Forord

Mellem borgere, de offentlige myndigheder og forskere findes der ofte forskellige opfattelser af status og tendenser i naturen samt de nødvendige tiltag til at forvalte naturen.

FN's globale biodiversitetsaftale opfordrer alle lande til at "*støtte lokalt baseret monitoring og informationssystemer*". Lokalt baseret monitoring inddrager borgerne, herunder jægere, landmænd, fiskere, personer med særlig interesse for naturen samt andre brugere og forvaltere af naturressourcerne – unge og ældre – og deres viden, observationer og perspektiver aktivt i arbejdet for bæredygtig udnyttelse og naturbeskyttelse.

Internationale erfaringer viser, at en sådan inddragelse, udover at bidrage med vigtig viden, kan aktivere et uudnyttet potentiale for forandring "nedefra" og derfor har stort potentiale til at skabe positive forandringer for mennesker og natur. Lokalt baseret monitoring kan udgøre et vigtigt supplement til forskerbaseret monitoring af de levende ressourcer.

Den nye færøske naturbeskyttelseslov (Náttúruverndarlógin) udstikker en ramme for at styrke bevarelse og bæredygtig udnyttelse af Færøernes biodiversitet. I samarbejde med partnere fra andre dele af Arktis arrangerede Fróðskaparsetrið og jagtforeningen Lonin på Sandoy en workshop, hvor ressourcepersoner fra de nordiske lande, jægere, landmænd, forvaltning og forskere drøftede, hvordan borgere, der bruger naturen, og borgernes viden kan blive bedre inddraget i naturforvaltning i Arktis. Færøernes naturforvaltning og den færøske jagt på havfugle blev brugt som eksempel.

I denne rapport beskrives praksis og anbefalinger til borgerinddragelse i naturforvaltning i Norge, Island og Grønland, og der gives et sammendrag af drøftelserne på workshoppen. Der kan være forskellige holdninger til borgerinddragelse og til, hvordan borgerne hidtil er blevet inddraget i forvaltningen af naturen i Arktis. Jeg håber, at læseren finder rapporten lige så udbytterig som jeg.

Tórshavn, marts 2025

Sigurð í Jákupsstovu

Direktør

Umhvørvisstovan / Miljøstyrelsen

The Faroese Environment Agency



i. Introduktion



Jægere, landmænd og fiskere er i naturen året rundt. De ser med deres egne øjne, at naturen ændrer sig hastigt. De har tit en meget stor viden om naturen. Ofte giver de udtryk for, at de oplever, at de ikke bliver lyttet til, og at myndighederne ikke tager dem med på råd.

Den globale FN-aftale om biodiversitet opfordrer alle lande til at styrke brugen af lokalt baseret monitoring i forvaltningen af biodiversitet^[1]. Opfyldelsen af den globale FN-aftale om biodiversitet skal måles ved hjælp af indikatorer som for eksempel "*ydelser leveret af økosystemer*". En undersøgelse af de aftalte indikatorer i FN-aftalen har vist, at 51 % af indikatorerne kan inddrage borgerne i indsamling og fortolkning af biodiversitetsdata.^[2]

Involvering af borgere kan - udover at bidrage med vigtig viden - aktivere et uudnyttet forandringspotentiale. Lokalt baseret monitoring kan ikke erstatte konventionel myndigheds- og forskerbaseret naturovervågning, men den udgør et vigtigt supplement. Øget brug af borgernes viden har potentiale til at hjælpe små

1. <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-05-en.pdf>
2. <https://www.nature.com/articles/s41893-024-01447-y.pdf>

lokalsamfund med at udvikle sig økonomisk og overleve inden for miljømæssigt bæredygtige grænser.

På Færøerne er det særligt aktuelt at drøfte muligheder for at styrke inddragelse af borgerne i naturforvaltningen. I januar 2024 trådte Færøernes naturbeskyttelseslov, Náttúruverndarlógin, i kraft. Det er en ramme-lovgivning, hvis indhold skal udvikles. I det færøske regeringsforlig fra dec. 2022 står der, at naturforvaltningen skal styrkes med bl.a. lokal monitoring af følsom færøsk natur (*Náttúrufyrisingin verður styrkt við m.a. staðbundnum umsjónarfólkum, sum skulu halda eyga við viðbreknari náttúru kring landið*, s.4).

Fróðskaparsetrið arrangerede i samarbejde med Jóna Ólavsdóttir, jagtforeningen Lonin, NORDECO og partnere fra de nordiske lande en workshop på Færøerne. Workshopen samlede nordiske ressourcepersoner, jægere, landmænd, forvaltning og forskere. Med udgangspunkt i erfaringer fra Arktis blev drøftet, hvordan borgere, der bruger naturen, og borgernes viden kan blive bedre inddraget i naturforvaltningen.

Formålet med denne rapport er at præsentere praksis og anbefalinger med borgerinddragelse i naturforvaltning i Arktis. Første del af rapporten beskriver case eksempler i Norge, Island og Grønland. Anden del giver et sammendrag af drøftelserne om borgerinddragelse i naturforvaltning på Færøerne fra projektets workshop i Sandavágur den 7. maj 2024. Grundlaget for workshopen var drøftelser med lokale jægere om havfugle og fuglefangst i fokusgrupper i fire bygder i april 2024 (resumé i Box 1–4).

Projektet blev støttet økonomisk af Nordisk Ministerråd (Nordisk Arbejdsgruppe for Biodiversitet) og University of the Arctic (Thematic Network on Collaborative Resource Management) - samt af EU gennem projekterne FRAMEwork, ECS og more4nature (#862731, #101058509, #101133983).

ii. Summary in English



The UN's global biodiversity agreement encourages all countries to increase the involvement of their citizens and to use their knowledge to protect and manage nature. In many countries, there is already cooperation between citizens, authorities, and researchers. Based on experiences from the Nordic countries, this report describes practices and recommendations for citizen participation in Arctic nature management.

The first part of the report focuses on citizen involvement in nature management in Porsangerfjord (Norway), Breiðafjörður Bay (Iceland), and Disko Bay (Greenland). The second part explores citizen participation in nature management on the Faroe Islands, using seabird hunting as an example. The final section provides concrete recommendations on how environmentally-interested citizens can be more involved in managing Arctic nature, helping governments meet the suggestions of the UN's global biodiversity agreement.

Restoring Nature in Porsangerfjord, Norway. Coastal communities in Northern Norway, especially around Porsangerfjord, have experienced major changes in marine ecosystems, affecting local livelihoods and Sámi culture. The collapse of the coastal cod population in the 1980s led to the destruction of seaweed forests and threatened fishing industries, causing significant economic and social disruption. Several restoration efforts were launched, including the establishment of fishing regulations, and replanting of seaweed, while incorporating both scientific and Sámi knowledge. However, progress has been slow. The "Porsangerfjord 3.0" project aims to integrate local and scientific knowledge for sustainable resource management. Community-based monitoring and co-created knowledge are needed to strengthen biodiversity while balancing conservation and resource use. This initiative could serve as a model for marine restoration across Norway.

Managing Breiðafjörður Bay, Iceland. Breiðafjörður Bay in Western Iceland is home to about 1.000 farmers and fishers and their families. The area is of international importance to biodiversity. The bay has 3,000 uninhabited islands. It plays a fundamental role in Iceland's fishing industry and is a global centre for eiderdown production. The inner part of the bay was declared a nature reserve in 1995 but protection has been insufficient, leading to local demands for a new management plan that includes citizen engagement. Climate change, increased tourism, and other challenges in the coastal communities are threatening the area, and the population of nesting eider ducks is in decline. Local farmers, fishers, and researchers possess valuable knowledge about the bay's environment, which should be incorporated into nature management for example through a community-based monitoring program. Establishing a systematic community-based environmental monitoring system would support sustainable management and help coastal communities become more resilient to future threats.

Local Documentation and Management in Disko Bay, Greenland. Several national policies in Greenland emphasize the importance of including fishers' and hunters' knowledge in nature management, such as Greenland's Hunting Act (2023), Research Strategy, and Biodiversity Strategy. Until now, decisions about nature management, such as setting quotas and hunting seasons, have mainly been based on scientific data. However, initiatives like the PISUNA program have demonstrated that fishers' and hunters' insights can contribute significantly to understanding the environment. In 2022, a workshop established an independent working group to strengthen citizen involvement in decision-making on living resources. The working group recommends long-term funding for local documentation and management programs that collect local knowledge and encourage its use in decision-making, as well as pilot projects in municipalities. The working group will meet again in 2025 and 2026 to evaluate progress.

Citizen Involvement in Nature Management on the Faroe Islands. The second part in the report focuses on citizen participation in nature management on the Faroe Islands, using seabird hunting as a case study. A workshop was held in Sandavágur on May 7, 2024, bringing together government officials, resource managers, and researchers from the Nordic countries. Also in attendance were hunters, farmers, and citizens from villages on Viðoy, Nólsoy, Sandoy, Skúgvoy, and Suðuroy. Discussions showed that hunters and other environmentally-interested citizens possess valuable knowledge about the Faroese environment. While all stakeholders (hunters, government officials, and scientists) agreed on the need for sustainable resource use, their interpretations of what this means in practice varied. Authorities lack specific knowledge on how to implement nature management measures in a way that balances environmental, social, and cultural sustainability. There is great potential to improve nature management by systematically incorporating hunters' and other environmentally-interested citizens' knowledge into decision-making.

Key takeaways from the workshop:

- Better communication between stakeholders is necessary.
- Hunters are willing to share their knowledge if they feel their input is valued and used.
- Authorities want systematic collaboration with hunters, farmers, and other knowledgeable environmentally-interested citizens.
- Authorities would like to obtain a better understanding of the status of vulnerable species and areas.

Several solutions were discussed, including:

- Establishing hunting statistics.
- Organizing a hunting license system.
- Developing a community-based management system based on shared knowledge and learning.
- Facilitating regular meetings between local representatives and authorities.
- The "Grannastevna" system was mentioned as a potential tool for improving local co-management of natural resources but further analysis of this approach is needed.

Recommendations for Improving Citizen Participation in Arctic Nature

Management. To further involve environmentally-interested citizens in nature management, as recommended by the UN's global biodiversity agreement, the following steps are recommended:

1. Community Representatives:
 - Hunters, fishers, and other environmentally-interested citizens should appoint a representative to act as a contact point between the citizens and the authorities.
2. A Roadmap for Citizen Engagement:
 - Authorities should develop a plan to adapt and test community-based monitoring methods used in the Arctic, see <https://pub.norden.org/temanord2025-543>
 - The plan should include a formal dialogue forum where citizens, authorities, and scientists can regularly discuss nature management.
 - A dedicated contact point should be established to ensure that local knowledge is collected and shared with relevant government departments.
3. National Policies for Citizen Engagement:
 - Each country should develop a national policy that ensures that sufficient funding, expertise, and resources are allocated annually to support citizen participation in nature management.

iii. Resumé på skandinavisk



FN's globale biodiversitetsaftale opfordrer alle lande til at øge inddragelsen af borgerne og borgernes viden i beskyttelsen og forvaltningen af naturen. I mange lande findes der allerede i dag et samarbejde mellem borgere, myndigheder og forskere. Med udgangspunkt i erfaringer fra de nordiske lande beskriver denne rapport praksis og anbefalinger til borgerinddragelse i naturforvaltningen i Arktis. Første del af rapporten beskriver praksis og anbefalinger til borgerinddragelse i naturforvaltning i Porsangerfjord i Norge, Breiðafjörður-bugt i Island, og Disko Bugt i Grønland. Anden del af rapporten handler om praksis og anbefalinger til borgerinddragelse i naturforvaltning på Færøerne med jagt på havfugle som eksempel.

Inddragelse af borgere i genopretning af naturen i Porsangerfjord, Norge.

Kystrsamfundene i Nordnorge, særligt omkring Porsangerfjorden, har oplevet markante ændringer i de marine økosystemer, hvilket har påvirket de lokale levevilkår og samisk kultur. Et kollaps i kysttorskens bestand i 1980'erne førte til ødelæggelse af tangskove og truede fiskeriet. Kollapset gav store økonomiske og sociale udfordringer. Flere genopretningsinitiativer blev igangsat. Fiskeriet blev reguleret, tang blev genplantet, og både samisk og lokal viden blev involveret, men

alligevel går fremskridtet langsomt. "Porsangerfjord 3.0-projektet" arbejder på at integrere lokal og videnskabelig viden i bæredygtig forvaltning af naturressourcerne. Der er behov for lokalt baseret monitoring og samskabt viden for at styrke biodiversiteten og balancere naturbevarelse og udnyttelse af fjordens ressourcer. Initiativet kan tjene som en model for marin genopretning i Norge.

Forvaltning af Breiðafjörður Bugt, Island. Breiðafjörður-bugten i Vestisland er hjemsted for ca. 1.000 landmænd og fiskere og deres familier. Bugten er af international betydning for biodiversitet. I bugten ligger der 3.000 ubeboede øer. Bugten betragtes som en del af fundamentet for Islands fiskeri og er globalt centrum for produktion af dun fra ederfugle. Bugtens naturreservat, som blev etableret i 1995, er ikke tilstrækkeligt beskyttet. Det har ført til et lokalt ønske om, at der bliver udarbejdet en ny forvaltningsplan med involvering af de lokale borgere. Klimaændringer, øget turisme og andre ændringer i kystsamfundene giver store udfordringer, og antallet af ynglende ederfugle er faldende. De lokale landmænd, fiskere og forskere besidder værdifuld viden om naturen, som bør inddrages for eksempel gennem lokalt baseret monitoring. Et institutionaliseret monitoringssystem vil kunne styrke en bæredygtig forvaltning af området, ligesom det vil kunne gøre kystsamfundene i bugten mere robuste overfor fremtidige trusler.

Lokal dokumentation og forvaltning i Disko Bugt, Grønland. Flere af Grønlands nationale politikker fremhæver vigtigheden af at inddrage fiskernes og fangernes viden i naturforvaltningen. Det er Grønlands Jagtlov (2023), Forskningsstrategi og Biodiversitetsstrategi. Hidtil har beslutninger om naturforvaltning, f.eks. om kvotesætning og fredningstider, primært været baseret på forskeres data, men initiativer som PISUNA-programmet viser, at fiskeres og fangeres viden kan give et værdifuldt bidrag til forvaltningen af naturen. På en workshop i 2022 blev en udenomsstatslig arbejdsgruppe nedsat for at finde effektive måder til at styrke borgerinddragelsen. Arbejdsgruppen anbefaler langsigtet finansiering af systemer til indsamling og anvendelse af borgernes viden og udvikling af forvaltningsrammer og pilotprojekter i kommuner. Der foreslås lokal medbestemmelse over visse arters forvaltning og bedre kommunikation mellem myndighederne og borgerne. Arbejdsgruppen mødes igen i 2025 og 2026 for at evaluere fremdrift og opdatere indsatsbehovet.

Borgerinddragelse i forvaltning af naturen på Færøerne. Anden del af rapporten handler om praksis og anbefalinger til borgerinddragelse i naturforvaltning på Færøerne med jagt på havfugle som eksempel. En workshop blev afholdt i Sandavágur den 7. maj 2024. Her deltog medarbejdere fra myndigheder, naturressource-forvaltere, og natur- og samfundsvidenskabelige forskere fra de nordiske lande. Desuden deltog jægere, landmænd og borgere fra bygder på Viðoy, Nólsoy, Sandoy, Skúgvoy og Suðuroy. Grundlaget for workshoppen var en række møder med jægere og andre naturinteresserede i fokusgrupper i fire færøske bygder i april 2024. Drøftelserne på workshoppen viste, at jægere og andre borgere i

bygderne har betydelig viden om den færøske natur. Jægerne, myndighederne og forskerne gav alle udtryk for et fælles ønske om en bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer, men forståelsen af, hvad det indebærer i praksis, var forskellig. Myndighederne savner konkret viden om, hvordan de gennemfører tiltag, der fremmer en naturforvaltning, som er bæredygtig både fra et miljømæssigt, socialt og kulturelt perspektiv. Der er stort potentiale for at forbedre naturforvaltningen ved at øge brugen af jægerne og andre naturinteresseredes viden. Jægerne, myndighederne og forskerne er alle interesseret i yderligere dialog. Der er behov for mere og bedre kommunikation. Jægerne er interesseret i at dele deres viden, såfremt at den bliver brugt, og hvis de oplever, at deres input bliver taget seriøst. Myndighederne er interesseret i et forpligtende samarbejde med jægere, landmænd og andre borgere, der har viden om naturen og som allerede i dag medvirker til at forvalte naturen. Myndighederne ønsker bl.a. en bedre forståelse af hvilke områder og arter, der er sårbare. Flere løsningsforslag blev drøftet, bl.a. brug af jagtstatistik, etablering af særlige krav til jagttegn, lokal samforvaltning baseret på viden og læring, og at repræsentanter fra de lokale har regelmæssige møder med forvaltningen, hvor de deler deres viden og forvaltningsforslag. 'Grannastevna'-ordningen blev nævnt som et muligt redskab til fremme af lokal samforvaltning af de levende ressourcer, men en analyse af erfaringerne med denne ordning er tiltrængt.

Anbefalinger. En række tiltag er nødvendige, hvis naturinteresserede borgere i Arktis skal inddrages mere i forvaltning af naturen, som FN's globale biodiversitetsaftale anbefaler:

- Det foreslås, at jægere, fiskere og andre naturinteresserede udpeger en person fra deres kreds, der kan fungere som forbindelsesled, når myndighederne skal have kontakt til dem.
- Det foreslås desuden, at de relevante myndigheder udarbejder en 'køreplan' for tilpasning og testning af de arktiske erfaringer med lokalt baseret monitoring af naturen. Se <https://pub.norden.org/temanord2025-543>. Køreplanen foreslås at indeholde formalisering af et forum, som på regelmæssig basis kan bringe naturinteresserede borgere, myndigheder og forskere i dialog. Desuden bør køreplanen involvere etablering af et kontaktpunkt, der kan sikre, at der er én modtager af den lokale viden om de levende ressourcer, og at den viden bliver delt ud til de ministerier, der er ansvarlige for de pågældende fagområder.
- Hvert land bør etablere en national politik, der sikrer, at der hvert år afsættes tilstrækkelige professionelle, menneskelige og økonomiske ressourcer til at støtte op om borgerinddragelse i forvaltning af naturen.

iv. Samandráttur á føroyskum



Altjóða ST sáttmálin fyri lívmargfeldi heitir á øll lond um at økja borgaraluttøku og at nýta staðbundna vitan í vernd og fyrisiting av náttúruni. Í mongum londum er longu samstarv millum borgarar, myndugleikar og granskarar. Við støði í royndum úr Norðurlondum lýsir frágreiðingin mannagongdir og tilmæli til náttúru-fyrisitingarlaga borgaraluttøku í Arktis.

Fyrsti partur av frágreiðingini lýsir mannagongdir og tilmæli til náttúrufyrisitingarliga borgaraluttøku í Porsangerfjørðinum í Noregi, Breiðafjørðinum í Íslandi og Diskóvikini í Grønlandi.

Annar partur snýr seg um mannagongdir og tilmæli til náttúrufyrisitingarlaga borgaraluttøku í Føroyum við sjófuglaveiðu sum dømi.

Borgaraluttøka í náttúruendurbøting við Porsangerfjørðin,

Noreg. Strandarsamfeløgini í Norðurnoregi, serliga rundan um Porsangerfjørðin, hava upplivað stórar broytingar í havvistskipanunum, og hevur hetta ávirkað staðbundnu livikorini og sámisku mentanina. Ein smeitur í toskastovninum fram við strondunum í 1980'unum førði til oyðing av taraskógi og hótta fiskivinnuna. Hetta hevði við sær bæði fíggarligar og sosialar avbjóðingar. Endurbøtingaráttøkini fevna um tillaging av fiskiskapi, at endurplanta tara og at brúka sámiska og staðbundna vitan. Men framstigin ganga seint.

Verkætlanin "Porsangerfjord 3.0" arbeiðir við at sameina staðbundna og vísindaliga vitan í burðardyggari fyrisiting av náttúrutilfeingi. Tørvur er á eini staðbundnari eftirlitsskipan og samskapaðari vitan til tess at styrkja lívmargfeldið og javnviga náttúruvernd og gagnnýtslu av tilfeinginum í fjørðinum. Ætlanin er, at hetta kann virka sum fyrimynd fyri endurbøting av havvistskipanum aðrastaðni í Noregi.

Náttúrufyrisiting í víkini við Breiðafjörð, Ísland. Náttúrufyrisiting í víkini við Breiðafjörð, Ísland. Við vikina á Breiðafjörðinum á vestursíðini á Íslandi eru 3.000 oydnar oyggjar, sum eru heimstaður hjá 1.000 bøndum og fiskimonnum og familjum teirra. Víkin hevur altjóða týdning fyri lívmargfeldi. Víkin verður mett at hava avgerandi týdning fyri íslendskan fiskiskap og er altjóða miðdepil fyri framleiðslu av æðudúni. Náttúran í økinum varð friðað í 1995, men er ikki mett at vera nóg væl vard, og hevur tað havt við sær áheitanir um eina nýggja fyrisitingarætlan, sum skal vera bygd á staðbundna luttøku. Veðurlagsbroytingar, vaksandi ferðavinna og aðrar broytingar í strandasamfeløgnum føra til stórar avbjóðingar, og samstundis er æðustovnurin minkandi.

Staðbundin fólk, fiskimenn og granskarar hava týðandi vitan um náttúruna, sum eigur at verða tikin við gjøgnum staðbundna eftiransan. Ein stovnsgjörd eftirlitsskipan kann styrkja burðardyggu fyrisitingina av økinum, samstundis sum hon kann vera við til at gera strandasamfeløgin við vikina mótstøðuførari móti framtíðarhóttanum.

Staðbundin skjalfesting og umsiting í Diskovíkini, Grønland. Fleiri grønlandskar lógir leggja dent á týdningin av at taka vitanina hjá fiskimonnum og veiðifólki við í náttúrufyrisitingina. Tað eru grønlandska veiðilógin (2023), granskingarætlanin og lívmargfeldisætlanin. Higartil hava avgerðir innan náttúrufyrisiting fyrst og fremst verið grundaðar á dátur frá granskarum, men átøk, so sum PISUNA-skráin, vísa, at vitan hjá fiskimonnum og veiðifólki kann styrkja fyrisitingina.

Á eini verkstovu í 2022 varð ein uttanhýsis arbeiðsbólkur settur at arbeiða við at finna munagóðar mátar at styrkja borgaraluttøkuna. Bólkurin mælti til langtíðarfígging av skipanum til at savna inn og nýta vitan frá borgarum, menning av fyrisitingarkørmum og royndarverkætlanir í kommunum. Eisini varð mælt til, at staðbundin luttøka verður tryggjað í fyrisitingini av ávísam djórasløgum, og at samskiptið millum myndugleikar og borgarar verður betrað. Arbeiðsbólkurin hittist aftur í 2025 og 2026 at eftirmeta framstiginu og dagføra tørvinn á átøkum.

Borgaraluttøka í náttúrufyrisiting í Føroyum. Næsti kapittul í frágreiðingini snýr seg um mannagongdir og tilmæli til borgaraluttøku í náttúrufyrisitingini í Føroyum við sjófuglaveiðu sum dømi. Ein verkstova varð hildin í Sandavági 7. mai 2024. Tey luttakandi vóru veiðifólk og borgarar úr bygdum á Viðoynni, Nólsoynni, Skúgvoynni, Sandoynni og Suðuroynni, og almennir myndugleikar, náttúrufyrisitarar, náttúru- og samfelagsgranskarar og luttakarar úr øðrum Norðurlondum. Grundarlagið undir verkstovuni var m.a. ein røð av fundum við veiðifólk og onnur náttúruáhugað í bygdunum í apríl 2024.

Orðaskiftið á verkstovuni vísti, at veiðifólk og aðrir borgarar í bygdunum hava týðandi vitan um føroysku náttúruna. Veiðifólkini, myndugleikarnir og granskararnir vísu øll á eitt felags ynski um burðardygg nýtslu av livandi tilfeingi, men fatanin av, hvat hetta merkir í veruleikanum var ymisk. Myndugleikarnir sakna ítøkiliga vitan um, hvussu tiltøk verða framt til frama fyri náttúrufyrising, sum er burðardygg frá einum umhvørvisligum, samfelagsligum og mentanarligum sjónarmiði. Tað eru stórir menningarmøguleikar í at betra náttúrufyrisingina við at brúka vitanina hjá veiðifólki og øðrum náttúruáhugaðum í størri mun. Veiðifólk, myndugleikar og granskarar eru øll áhugað í framhaldandi orðaskifti um evnið. Tørvur er á meira og betri samskipti. Veiðifólkini eru áhugað í at deila vitan, um so er, at hon verður brúkt, og um tey uppliva, at ískoytið verður tikið í álvara. Myndugleikarnir eru áhugaðir í einum bindandi samstarvi við veiðifólk, bøndur og aðrar borgarar, sum hava vitan um náttúruna og longu fyrisita náttúruna. Myndugleikarnir vilja m.a. hava eina betri fatan av, hvørji øki og hvørji sløg eru viðkvom. Fleiri loysnir vórðu viðgjørdar m.a. nýtsla av veiðihagtølum, serlig krøv til vápnaloyvi, staðbundin samfyrising grundað á vitan og læring, og at umboð fyri bygdinrar hava regluligar fundir við fyrisingina, har tey deila vitan og uppskot. Skipanin við grannastevnum varð eisini nevnd sum eitt møguligt amboð til at fremja staðbundna samfyrising av livandi tilfeingi, men tørvur er á eini greining av royndunum við hesi skipanini.

Tilmæli. Fleiri tiltøk eru neyðug, um náttúruáhugaðir borgarar í Arktis í størri mun skulu verða tiknir við í náttúrufyrisingina, soleiðis sum altjóða ST sáttmálin fyri lívmargfeldi mælir til:

- Skotið verður upp, at veiðifólk, fiskimenn og onnur náttúruáhugað tilnevna ein persón, sum kann virka sum sambindingarliður, tá ið myndugleikarnir hava tørv á at samskipta.
- Skotið verður eisini upp, at viðkomandi myndugleikar gera eina ætlan fyri, hvussu arktisku royndirnar við lokalari eftiransan og fyrising av livandi tilfeingi skulu roynast og tillagast føroysk viðurskipti, <https://pub.norden.org/temanord2025-543>. Skotið verður upp, at ætlanin inniheldur:
 - At eitt formligt forum verður stovnað við endamáli at tryggja, at borgarar, myndugleikar og granskarar javnan samskipta.
 - At ein arbeidsbólkur verður settur á stovn við endamáli at tryggja, at tað er ein móttakari av staðbundnu vitanini um livandi tilfeingi, og at tann vitanin kemur út til ráðini, sum hava ábyrgdina av viðkomandi fakøkjum.
- Hvørt land eigur at hava mannagongdir, sum tryggja, at tað hvørt ár er neyðugt fakligt, menniskjasligt og fíggarligt tilfeingi til at stuðla borgaraluttøku í náttúrufyrisingini

Del I: Borgerinddragelse i naturforvaltning i Norge, Island og Grønland



Nedenfor beskrives eksempler på praksis og anbefalinger til borgerinddragelse i naturforvaltning i Porsangerfjord i Norge, Breiðafjörður-bugt i Island, og Disko Bugt i Grønland.

1.1 Genopretning af naturen i Porsangerfjord, Norge

Af Camilla Brattland, Universitetet i Tromsø

Kystsamfundene i Nordnorge har oplevet betydelige udsving i bestandene af flere marine arter. Bestandsændringerne har haft stor betydning for de lokales levevilkår og for den samiske kultur. Indsatser for at genoprette naturen er igangsat, men de udfordres af utilstrækkelig viden om naturen. Samtidig har bestræbelserne på at dokumentere samisk og lokal viden tydeliggjort værdien af samisk og lokal viden om naturen og dens udvikling.

I Porsanger Kommune ligger Norges fjerdelængste fjord, Porsangerfjorden. Den munder ud i Barentshavet. Omkring 3.900 mennesker bor omkring fjorden, både kystsamer, kvæner og norske borgere. De primære erhverv er fiskeri, akvakultur og turisme såsom rekreativt fiskeri. Fjorden har stor kulturel betydning for kystsamerne. Fjorden er desuden et vigtigt yngleområde og spisekammer for fisk, havpattedyr og fugle, bl.a. for den globalt truede dværggås. Endvidere bidrager fjorden til kulstoflagring gennem sine tangskove, hvilket medvirker til regulering af klimaet.

Porsangerfjord økosystemet oplevede et vendepunkt i slutningen af 1980'erne. Et kollaps i kysttorskens bestand førte til, at søpindsvin overgræssede tangskovene. Det forvandlede store dele af havbunden til gølge områder. Kollapset ødelagde det lokale fiskeri, truede manges levebrød og førte til, at mange mennesker flyttede væk fra området. Indsatser for at genoprette naturen for at understøtte de lokales levebrød og kultur blev igangsat, bl.a. regulering af fiskeriet og genplantning af tang, men genopretningen af fjorden går langsomt.

Klimaforandringerne fortsætter med at påvirke området. Der er stort behov for adaptiv forvaltning, der balancerer hensyn mellem naturbevarelse og bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer.

Den norske Naturmangfoldslov (2009) understreger nytten af samisk viden som grundlag for bæredygtig forvaltning af naturressourcerne. Alligevel er der kun begrænset inddragelse af samisk og lokal viden i "blå vækst"-sektoren indenfor fiskeri, akvakultur og andre marine industrier i Nordnorge. I Porsangerfjorden samarbejder den lokale forskningsstation under Havforskningsinstituttet med Porsanger Kommune om at genoprette fiskebestandene ved hjælp af samisk, lokal og videnskabelig viden. Det sker i regi af initiativet "Porsangerfjord 3.0-projektet".

Som opfølgning på Norges internationale forpligtelser om borgerinddragelse i den globale FN-aftale om biodiversitet bør de nuværende bestræbelser i "Porsangerfjord 3.0-projektet" styrkes med lokalt baseret monitoring af de levende ressourcer i fjorden. Den lokalt baserede monitoring kan fungere som et forum for udveksling af viden om naturen og forvaltningsforslag mellem samiske

vidensholdere (Mearrasiida), andre borgere, samfunds- og naturvidenskaberne, og myndighederne. Her kan samskabt viden og data indsamles, fortolkes og bruges, så kommunen og de regionale og nationale myndigheder bliver bedre rustet til at fremme en bæredygtig forvaltning af de levende ressourcer. Platforme som Artsdatabanken, Artsobservasjoner (app), iNaturalist og eBird vil kunne indgå. Den lokalt baserede monitoring kan engagere både lokalsamfundet, forskere og forvaltningsmyndighederne i genopretningen af Porsangerfjordens økosystem. Det vil forbedre fremtidige beslutningstageres vidensgrundlag og styrke balancen mellem naturgenopretning og industrialisering af havområdet. Processen kan tjene som en model for marin naturgenopretning i Norge.

Kystsamfundene i Nordnorge har oplevet betydelige udsving i bestandene af flere marine arter. Bestandsændringerne har haft stor betydning for de lokales levevilkår og for den samiske kultur. Indsatser for at genoprette naturen er igangsat, men de udfordres af utilstrækkelig viden om naturen. Samtidig har bestræbelserne på at dokumentere samisk og lokal viden tydeliggjort værdien af samisk og lokal viden om naturen og dens udvikling.

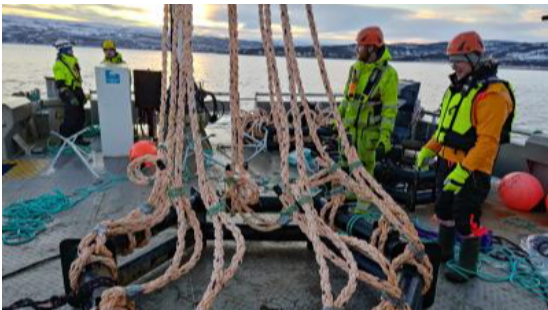
I Porsanger Kommune ligger Norges fjerdelængste fjord, Porsangerfjorden. Den munder ud i Barentshavet. Omkring 3.900 mennesker bor omkring fjorden, både kystsamer, kvæner og andre norske borgere. De primære erhverv er fiskeri, akvakultur og turisme. Fjorden har stor kulturel betydning for kystsamerne. Fjorden er desuden et vigtigt yngleområde og spisekammer for fisk, havpattedyr og fugle, bl.a. for den globalt truede dværggås. Endvidere bidrager fjorden til kulstoflagring gennem sine tangskove, hvilket medvirker til at regulere klimaet.

Porsangerfjord økosystemet oplevede et vendepunkt i slutningen af 1980'erne. Et kollaps i kysttorskens bestand førte til, at store mængder søpindsvin overgræssede tangskovene. Det forvandlede dele af havbunden til golde områder. Kollapset ødelagde det lokale fiskeri, truede manges levebrød og førte til, at mange mennesker flyttede fra området. Indsatser for at genoprette naturen for at understøtte de lokales levebrød og kultur blev igangsat, bl.a. regulering af fiskeriet og genplantning af tang, men genopretningen af fjorden går langsomt.

Klimaforandringerne fortsætter med at påvirke området. Der er stort behov for adaptiv forvaltning, der balancerer hensyn mellem naturbevarelse og bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer.

Den norske Naturmangfoldslov (2009) understreger nytten af samisk viden som grundlag for bæredygtig forvaltning af naturressourcerne. Alligevel er der kun begrænset inddragelse af samisk og lokal viden i "blå vækst"-sektoren indenfor fiskeri, akvakultur og andre marine industrier i Nordnorge. I Porsangerfjorden samarbejder den lokale forskningsstation under Havforskningsinstituttet med Porsanger Kommune om at genoprette fiskebestandene ved hjælp af samisk, lokal og videnskabelig viden. Det sker i regi af initiativet "Porsangerfjord 3.0-projektet".

Som opfølgning på Norges internationale forpligtelser om borgerinddragelse i den globale FN-aftale om biodiversitet bør de nuværende bestræbelser i "Porsangerfjord 3.0-projektet" styrkes med lokalt baseret monitoring af de levende ressourcer i fjorden. Den lokalt baserede monitoring kan fungere som et forum for udveksling af viden om naturen og forvaltningsforslag mellem samiske vidensholdere (Mearrasiida), andre borgere, samfunds- og naturvidenskaberne, og myndighederne. Her kan samskabt viden og data indsamles, fortolkes og bruges, så kommunen og de regionale og nationale myndigheder bliver bedre rustet til at fremme en bæredygtig forvaltning af de levende ressourcer. Platforme som Artsdatabanken, Artsobservasjoner (app), iNaturalist og eBird vil kunne indgå. Den lokalt baserede monitoring kan engagere både lokalsamfundet, forskere og forvaltningsmyndighederne i genopretningen af Porsangerfjordens økosystem. Det vil forbedre fremtidige beslutningstageres vidensgrundlag og styrke balancen mellem naturgenopretning og industrialisering af havområdet. Processen kan tjene som en model for marin naturgenopretning i Norge.



Fiskeri i Porsangerfjord, Norge.
Foto af A. E. Paulsen.



Flatey i Breiðafjörður-bugt, Island.
Foto af B.D. Sigurdsson.

1.2 Naturforvaltning i Breiðafjörður-bugt, Island

Af Bjarni D. Sigurdsson og Ragnhildur H. Jónsdóttir, Agricultural University of Iceland

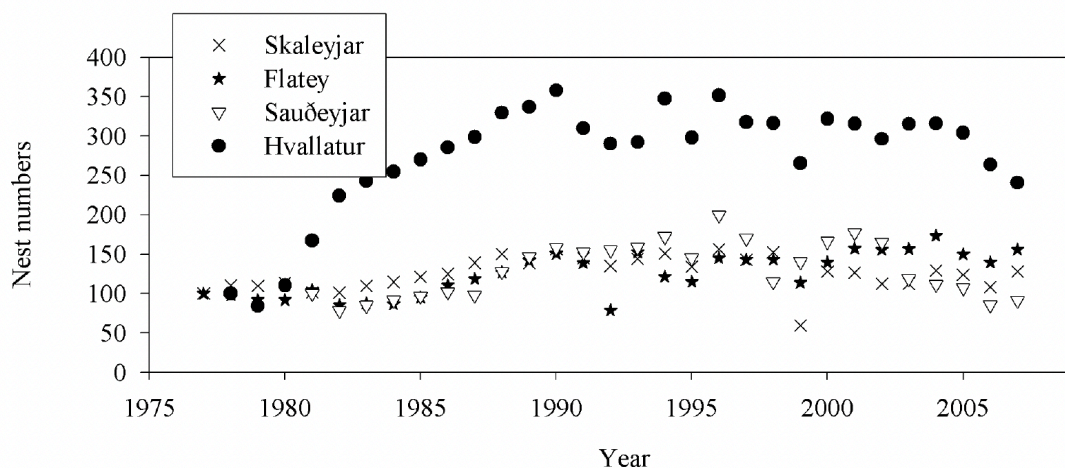
Breiðafjörður-bugten ligger i det vestlige Island og er landets næststørste fjord. Den er omgivet af syv små fiskerlandsbyer med en samlet befolkning på ca. 4.000 personer samt 200 – 300 gårde, hvor omkring 1.000 landmænd og fiskere bor med deres familier.

I bugten ligger 3.000 ubeboede øer og klippeformationer, og den er et af Islands vigtigste områder for beskyttelse af biodiversitet. Som et opdræts- og yngleområde for fisk betragtes området som en del af fundamentet for Islands fiskeri. Breiðafjörður-bugten er et globalt centrum for produktionen af ederdun fra vilde ederfuglereder. Der høstes også tang i bugten. Siden 1995 har den indre del af bugten været udpeget som et flerbrugs-naturrestat kaldet Breiðafjörður Marine Conservation Area. I praksis har beskyttelsen af reservatet dog været minimal, hvilket har fået borgere i området til at opfordre til, at reservatets forvaltningsplan bliver revideret i samarbejde med de lokale borgere.

Brugen af området ændrer sig hastigt på grund af klimaforandringer, ændringer i de omkringliggende samfund og en markant vækst i turismen de seneste 20 år. Forvaltningen af naturreservatet og hele Breiðafjörður-bugten er kompliceret af manglende viden om områdets natur, levevilkår, traditionelle og nye areal-anvendelser og de økonomiske muligheder. Der er behov for at mobilisere og anvende ny viden om forandringer i naturen og de lokale levevilkår gennem et samarbejde mellem borgere, forskere og de ansvarlige myndigheder (Miljø-, Energi- og Klimaministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri og deres tilhørende institutioner). For eksempel bør flere forskere trænes i at indsamle og anvende lokal viden i samarbejde med de lokale mennesker.

Landmændene omkring Breiðafjörður-bugten har oplevet et fald i størrelsen af ederfuglekolonierne efter en relativt stabil periode mellem 1990 og 2005. Årsagerne til tilbagegangen i ynglebestanden af ederfugl er ikke kendt. Der findes megen viden om områdets natur både blandt landmænd, fiskere, jægere, tanghøstere, lokale turismeaktører og i organisationen 'Eider Farming Association of Iceland'. Derudover findes historiske optællinger af ederfuglebestanden fra 1980'erne i Islands Landbrugsmuseum og Vestislands Naturforskningscenter.

Et lokalt baseret monitoringssystem bør udvikles og institutionaliseres. Det ville yde værdifuld støtte til borgere, forvaltningsmyndigheder og forskere i forståelsen af forandringerne i naturen og fremme bæredygtig forvaltning af både naturreservatet og hele bugten. Der bør lægges særlig vægt på jordejere med ederfuglekolonier på deres jorder og på de øer, hvor de indsamler dun. Lokalt baseret monitoring af naturens udvikling og af brugen af naturen kan bidrage til at styrke de lokale samfunds modstandsdygtighed, så de kan håndtere udfordringer i fremtiden.



Udviklingen i antallet af reder af ederfugl på fire øer i Breiðafjörður-bugten, Island fra 1978 til 2007, optalt af jordejerne

Kilde: Jónsson et al. 2013. PLOS One 8(6), e67093

1.3 Lokal dokumentation og forvaltning i Disko Bugt i Grønland

Af PâviâraK Jakobsen, Qeqertalik Kommune

Grønlands nye Jagtlov (2023), Forsknings-strategi (2023) og Biodiversitetsstrategi (2021) lægger alle op til, at involvering af fiskere og fangere og deres viden i naturforvaltning og forskning skal have høj prioritet i Grønland. Hidtil er Grønlands Selvstyres beslutninger om forvaltning af de levende ressourcer især blevet baseret på naturvidenskabelige undersøgelser, nogle gange suppleret med offentlige høringer. Dertil kommer, at fiskere og fangere er blevet inddraget gennem interviews, f.eks. om isbjørnejagt, eller som observatører ved optælling af moskusokser fra fly.

Viden fra fiskere og fangere og fra Grønlands Fisker- og Fangerforening (KNAPK) har desuden nogle gange bidraget til udvikling af forskningshypoteser og prøvetagningsstrategier, bl.a. gennem det lokalt baserede monitoringsprogram PISUNA (*Piniakkanik Sumiifinni Nalunaarsuineq*). Alligevel omtales fiskeres og fangeres observationer og viden ofte nedsættende som "anekdotisk".

På en tre-dages workshop om at styrke brugen af lokal og videnskabelig viden til at informere ressourceforvaltning med fiskere, fangere, forvaltning, Fiskeri- og Fangstministeren, og forskere i Aasiaat i 2022 blev deltagerne enige om at nedsætte en udenomstatslig arbejdsgruppe. Arbejdsgruppen blev ledet af Per Ole Nuunoq Frederiksen, Nikkulaat Jerimiassen og Søren Stach Nielsen.

Arbejdsgruppen fik til opgave at identificere anbefalinger om inddragelse af borgernes viden i ressourceforvaltningen i Grønland. I slutningen af 2023 afleverede arbejdsgruppen sin rapport til den grønlandske regering^[3]. Arbejdsgruppen konkluderede, at hvis borgernes viden skal blive brugt yderligere til beslutningstagning, kræver det et engagement fra regeringen, kommunerne og civilsamfundet i Grønland.

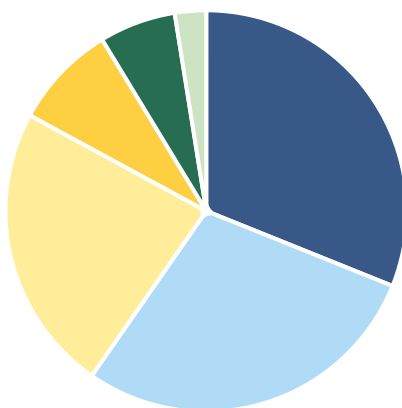


Fanger observerer naturen i Disko Bugt, Grønland
Foto af M. Enghoff

3. <https://www.uarctic.org/media/12xbfeai/recommendations-use-of-user-knowledge-in-the-management-of-living-resources-english-12dec2023-pdf.pdf>

Arbejdsgruppen anbefalede bl.a.:

- At Departementet for Fiskeri og Fangst undersøger mulighederne for at etablere en langsigtet finansiering af et system til systematisk indsamling af fiskeres og fangeres viden i alle beboede områder af Grønland.
- At Departementet udvikler rammer for anvendelse af borgernes viden i forvaltningen af de levende ressourcer. Rammerne skal muliggøre en potentiel uddelegering af forvaltningsansvar for visse arter og områder til lokalråd og kommuner. Der bør udvikles flere scenarier, afhængigt af arternes karakteristika og udbredelse. Rammerne for nogle arter kan nødvendiggøre aftaler med andre lande, f.eks. i regi af North Atlantic Marine Mammal Commission (NAMMCO) og andre internationale organisationer.
- At Departementet tester tre forvaltningsramme-scenarier i praksis gennem konkrete pilot-initiativer med en eller to kommuner. Pilotinitiativerne skal vise, hvordan udvalgte arter og populationer kan forvaltes ved hjælp af både borgernes viden og videnskabelig viden. Det anbefales at fokusere på: A) rødlistede arter, B) arter, der ikke er rødlistede, og som udnyttes af mennesker fra mange områder, og C) arter, der ikke er rødlistede, og som hovedsageligt udnyttes af nærliggende bygder.
- At Departementet yderligere identificerer barrierer for at inddrage borgernes viden i beslutningstagning og finder løsninger. Departementet bør endvidere sikre, at beslutningstagere og medarbejdere ved, hvordan man gør brug af borgernes viden i praksis, og hvordan man rapporterer tilbage til fangerne og fiskerne. Det anbefales også, at Departementet mobiliserer økonomisk støtte til bygder, der dokumenterer borgernes viden. Det foreslås, at Departementet gør partnere som f.eks. fonde opmærksomme på muligheder for at understøtte fangeres og fiskeres dokumentation af deres viden.
- Desuden blev det anbefalet, at arbejdsgruppen mødes igen efter 12 og 24 måneder for at drøfte fremdrift og implementering og for at opdatere indsatsbehovet. Næste møde er i starten af 2025.



● Havpattedyr ● Fisk ● Fugle
● Landpattedyr ● Klima ● Hav-is

Andelen af registreringer af status for havpattedyr, fisk, fugle, landpattedyr, klima og havis fra fiskere og fangere i det lokaltbaserede monitoringsprogram PISUNA i otte lokalsamfund i Vestgrønland, 2016 – 2019 (n = 357 månedlige rapporter; <https://eloka-arctic.org/pisuna-net/en>).

Del II: Borgerinddragelse i naturforvaltning på Færøerne



Denne del af rapporten handler om praksis og anbefalinger til borgerinddragelse i naturforvaltning på Færøerne med jagt på havfugle som eksempel. Afsnittet er baseret på drøftelser på en workshop i Sandavágur den 7. maj 2024 med ressourcepersoner fra de nordiske lande, offentlige myndigheder, naturressource-forvaltere, natur- og samfunds-videnskabelige forskere, og jægere, landmænd og borgere fra bygder på Viðoy, Nólsoy, Sandoy, Skúgvoy og Suðuroya. Grundlaget for workshoppen var drøftelser med lokale jægere om havfugle og fuglefangst i fokusgrupper i fire bygder i april 2024 (resumé i Box 1–4).

Færøske og skandinaviske navne på institutioner, der er omtalt

Búnaðarstovan = Landbrugsinstituttet
Fiskimálaráðið = Fiskeriministeriet
Fróðskaparsetrið = Færøernes universitet
Havstovan = Havforskningsinstituttet
Náttúrugripasavnið = Naturhistorisk Museum
Tjóðsavnið = Nationalmuseet
Umhvørvismálaráðið = Miljøministeriet
Umhvørvisstovan = Miljøstyrelsen

2.1 Workshop i Sandavágur, velkomst og baggrund

Jóna Ólavsdóttir: *Vi håber sammen at afsøge muligheder for at bruge lokal viden ift. forvaltning af de levende ressourcer i større grad, end vi gør i dag.*

Velkomst ved direktør for Umhvørvisstovan, Sigurð í Jákupsstovu:

Kære alle - arktiske gæster, "forvaltning" og "veiðifólk." Jeg skal på vegne af projektet byde jer hjertelig velkommen til denne workshop om lokalt baseret monitorering.

Formålet med workshoppen er at drøfte bæredygtighed i forhold til udnyttelse af vores naturressurser, og om hvordan lokalt baseret monitorering kan understøtte en bæredygtig forvaltning.

Bæredygtighed, som defineret i Brundtland rapporten "Vor Fælles Fremtid"^[4], handler om at nulevende generationer varetager mulighederne for fremtidige generationer til en rig natur og et rent miljø. Dette er en universel forpligtelse, som gælder os alle.

Centralt for bæredygtighed er bevarelsen af vores natur og miljø. De naturlige ressourcer, fra luften vi indånder, til vandet vi drikker, jorden vi dyrker, og de levende ressourcer som vi udnytter, er ikke uendelige. De er skrøbelige og kræver vores omhu og opmærksomhed.

Bæredygtighed handler også om social og økonomisk bæredygtighed. Det indebærer at sikre, at vores handlinger ikke kun gavner nogle få, men bidrager til trivsel og retfærdighed for alle samfundets medlemmer, nu og i fremtiden. Lokalt baseret monitorering handler om at involvere lokalsamfund i indsamling af data og deling af viden. Gennem øget samarbejde kan vi opnå en dybere fælles forståelse for vores natur og miljø. Lokalsamfundets viden og erfaringer som del af den centrale bevaringsindsats vil bidrage til mere effektive strategier for bæredygtig udvikling, der tager hensyn til de lokale traditioner og udfordringer.

4. World Commission on Environment. (1987). Our common future. Peterson's.

Dagens workshop giver os mulighed for at undersøge, hvordan lokalt baseret monitoring og øget samarbejde kan være en af nøglerne til at fremme vores natur- og kulturarv, der samtidig spejler vores fortidige færden i naturen. Lad os sammen engagere os i denne vigtige diskussion og tage konkrete skridt mod en mere bæredygtig forvaltning, der omfatter både social, økonomisk og miljømæssig retfærdighed. Tak og god arbejdslyst til os alle sammen.

Jóna Ólavsdóttir: Resultatet af workshoppen, håber vi, vil være en rapport, der vil beskrive de skridt, man kan tage, hvis man vil inddrage lokal viden mere i forvaltningen af de levende ressourcer. Det første skridt tager vi i dag med denne workshop. Det er vigtigt for os at understrege, at vi, der organiserer mødet i dag, har intet mandat, men vi har samlet repræsentanter for myndigheder og brugere for at drøfte udfordringer og muligheder.

Finn Danielsen fra NORDECO gennemgik arktiske erfaringer med borgerinddragelse i forvaltning af de levende ressourcer (slides i Appendix D). I de senere år er der kommet øget opmærksomhed på det potentiale, som borgeres observationer og viden udgør. F.eks. er verdens største database på biodiversitet, Den Globale Biodiversitetsfacilitet, i stor udstrækning baseret på borgeres observationer. Faktisk kommer over halvdelen af observationerne i denne database ikke fra forskere men fra borgere.

Arktis' levende ressourcer står overfor en række udfordringer, bl.a. klimæændringer. Klimæændringerne betyder hurtige forandringer i mange bestandes udbredelse og størrelse. Andre udfordringer for Arktis' levende ressourcer er begrænset dialog mellem borgere og myndigheder, og minimal lokal involvering i forvaltning af de levende ressourcer.



Finn Danielsen gav en oversigt over de forskellige måder, hvorpå borgere og deres viden kan inddrages i forvaltning af de levende ressourcer, bl.a. gennem citizen science og lokalt baseret monitoring.

Lokalt baseret monitoring i Arktis omfatter typisk fem aktiviteter:

1. De mest erfarne og interesserede jægere og andre naturinteresserede borgere etablerer en lokal 'moniteringsgruppe'.
2. De holder systematisk øje med de levende ressourcer, når de er ude i naturen.
3. På møder i gruppen f.eks. hver tredje måned drøfter de udviklingen i bestandene. De fortolker deres observationer, og de foreslår forvaltningstiltag.
4. Jægerne giver deres forvaltningsforslag til den lokale myndighed.
5. Jægernes viden indgår i forvaltningsbeslutninger.

Lokale grupper af jægere, der systematisk holder øje med de levende ressourcer, drøfter deres observationer, og foreslår forvaltningstiltag – kan føre til både lokale og nationale forvaltningsbeslutninger.

Det har resulteret i mange forvaltningsforslag, for eksempel:

- Etablering af områder til 'traditionel udnyttelse'(Rusland)
- Input til miljøkonsekvensanalyser ved minedrift (Canada)
- Ændringer i jagttider (Grønland)
- Bidrag til udpegning af sårbare natur-områder (Alaska)

En styrke ved lokalt baseret monitoring i Arktis er, at jægere ofte færdes i naturen året rundt. Der er desuden forholdsvis få omkostninger forbundet med denne form for monitoring. Det betyder, at monitoringen er levedygtig over tid. Lokalt baseret monitoring kan dokumentere lokal viden, fremme lokale drøftelser og dialog, og forkorte tiden fra observation til handling. Desuden kan lokalt baseret monitoring give vigtig viden om bestande, trusler og mulige tiltag. Det kan hjælpe med at udpege områder, der har behov for opmærksomhed, og det kan komplementere forsker-baseret monitoring.

Den globale FN-aftale om biodiversitet opfordrer verdens regeringer til at "*... use and support community-based monitoring*" (afsnit 6). I teksten står der ligeledes: "*The implementation of the agreement must ensure that traditional knowledge associated with biodiversity ... are respected, and documented ... incl. full and effective participation in decision-making*".

Eyðfinn Magnussen fra Fróðskaparsetrið præsenterede et oplæg med titlen "Udnyttelse af levende ressourcer på Færøerne - Nuværende praksis". Slides fra oplægget er gengivet i [Appendix D](#).

I sin præsentation gennemgik Eyðfinn Magnussen den lovgivningsmæssige ramme for fuglefangst på Færøerne, som går tilbage til Lagtingsloven om Fuglefangst fra 1954. Ifølge denne lov har alle ret til at jage og fange til søs, mens rettigheder på land tilkommer jordejerne.

Som udgangspunkt er alle fuglearter fredet mod jagt og fangst. Dog tillader undtagelser fangst året rundt af krage, ravn, almindelig kjove, storkjove, mallemuk, sule og alle mågefugle, ride dog kun på havet. Fra 1. oktober til 30. november er det tilladt at skyde skarv, og fra 1. oktober til 20. januar også lunde, lomvie og alk. Hvis grågæs er til skade for jordejere, kan ejeren ansøge Landbrugsinstituttet (Búnaðarstovan) om tilladelse til at skyde grågæs på egen matrikel.

Paragraf 18, stk. 2, tillader samling af lomvieæg indtil den 8. juni hvert år på bestemte steder i udpegede fuglefjelde ifølge nærmere bekendtgørelse fastsat af Færøernes Landsstyre. Ifølge en bekendtgørelse fra 16. maj 1986 kan man ansøge Naturhistorisk Museum (Náttúrugripasavnið) om tilladelse til indsamling af lomvieæg. Ansøgninger skal indsendes inden den 20. maj. Museet kan give tilladelse, hvis de vurderer, at indsamlingen af æg *"ikke er til væsentlig skade for lomviebestanden"*, men begrebet *"væsentlig skade"* er ikke defineret i bekendtgørelsen. Det er derfor op til museet, hvordan *"væsentlig skade"* skal fortolkes.

I 2017 fusionerede Náttúrugripasavnið med Nationalmuseet (Tjóðsavnið), som i dag er myndigheden for indsamling af lomvieæg. Selvom Tjóðsavnið er myndighed på dette område, er det praksis at sende ansøgninger til høring hos Havforskningsinstituttet (Havstovan), før Tjóðsavnið træffer en beslutning, da Havstovan specialiserer sig i havfugle (se Appendix A).

På Færøerne eksisterer også en lov om "Grannastevna m.m." fra 1939, som giver lokalsamfundene tilladelse til at regulere visse forhold i deres områder, f.eks. regulering af antallet af katte og fangsten af lunder (eksempel i Box 2). Grannastevna-loven er underlagt de offentlige Lagtingslove.

Náttúruverndarlógin (Naturbeskyttelsesloven) trådte i kraft i januar 2024. Formålet med loven er blandt andet at beskytte de økologiske processer i naturen som grundlag for bæredygtige aktiviteter, ressourcer, kultur, sundhed og trivsel for det færøske folk, både nu og i fremtiden. Der er ikke bestemmelser i naturbeskyttelsesloven om almindelig jagt, fangst af fugle og indsamling af æg. Loven er udelukkende en naturbeskyttelseslov. Tilladelse til fangst af dyr kan imidlertid gives, hvis formålet er at beskytte eksisterende vildtlevende planter og dyr. Naturbeskyttelsesloven specificerer også, at udnyttelse af de levende ressourcer i havet og i ferskvand er reguleret af Sjófeingislógin (Lov om Havressourcer).

I sin præsentation nævnte Eyðfinn Magnussen, at der lever omkring 240 fiskearter i færøske farvande. Fiskeriet fokuserer hovedsageligt på 10 – 15 af disse arter, men det er tilladt at fiske alle arterne.

Eyðfinn Magnussen berørte også den potentielle konflikt, der kan opstå som følge af Tjóðsavnið's dobbelte rolle efter fusioneringen i 2017. Tidligere havde Naturhistorisk Museum ansvaret for fuglebeskyttelse, mens Kulturhistorisk Museum skulle værne om den færøske kulturarv, som blandt andet omfatter fangst af fugle og indsamling af æg i fuglefjeldene. Spørgsmålet er, hvordan disse opgaver varetages i dag, og hvordan balancen opretholdes mellem beskyttelsen af Færøernes fuglebestande og bevarelsen af den færøske kulturarv. Som eksempel på kulturarven henviste Eyðfinn Magnussen til Arne Nørrevang's bog "Fuglefangsten på Færøerne", udgivet i 1977. Denne bog beskriver i detaljer fuglefangsten på 300 sider og findes i næsten alle færøske hjem. Den er oversat til færøsk under titlen "Úr bjarga-søguni."

En jurist fra Umhvørvismálaráðið gav en detaljeret forklaring på den nye naturbeskyttelseslov. Fuglejagt er reguleret af Fuglejagtloven, som hører under landbrugssektoren, der i den nuværende regering er en del af erhvervsministeriet.



2.2 Bæredygtighed og ændringer i naturen

Deltager fra Suðuroy: "Jeg har 50-års jubilæum i at komme på fuglefjeldene ved Sumba. Jeg har været under fuglefjeldene gennem alle årene. Det er næsten uhyggeligt at se, hvor store forandringer der er sket. For 40 – 50 år siden var der masser af lomvie, lunde og ride. Alle tre bestande er gået tilbage. Jeg ved ikke hvorfor. Det må være føden. Der bliver sagt, at fiskeaffald fra lakseopdræt forurener fjorden, men ved Sumba har vi ikke opdræt, så det kan næppe være

årsagen. Alligevel er der tilbagegang. Tidligere brugte vi sej til madding til at fiske helleflyndere med, men i dag er det ikke til at opdrive små-sej. En anden årsag kan være, at sælerne spiser føden. Jeg så for nyligt en flok på 210 sæler, der hvilede sig på holmen udfor Sumba. Tidligere så vi jævnligt, at småfisk blev slået op på stranden af brændingen. Det sker ikke mere. Og de fisk, som vi fanger, er ofte fyldt op med 'sandorm', som er en snylteorm (nematod), der lever i fisk og har sæler og hvaler som mellemvært."

Repræsentant fra Tjóðsavnið: "På Tjóðsavnið arbejder vi ikke direkte med bæredygtighed. Vores fokus er at bevare natur- og kulturarven. Vi arbejder ikke med udnyttelsen af naturen. Vi undersøger især bestande, som er truede, f.eks. forskellige fugle som yngler i udmarken, og vi prøver at forstå, hvilken vej det går, hvis noget ikke ser godt ud. Hvis bestande går ned, undersøger vi dem. Det er vores opgave at påpege, hvis bestande ikke har det godt."

Repræsentant for Fiskimálaráðið: "Om det er bæredygtigt eller ej, må den, som forvalter, tage stilling til. Det er vigtigt at indsamle data og bruge viden i forvaltningen. Om der bliver fanget 10.000 mallemukker eller 1.000 lunder – vi har ingen statistik på noget som helst! Eyðfinn Magnussen har skaffet viden om jagten på harer. Vi har absolut intet på fuglene. Vi mangler basal viden om antal skudte og fangne fugle."

Deltager fra Viðoy: "Vi har egne tal på antal mallemukker, som vi har fanget gennem de sidste 20 – 25 år."

Deltager fra Nólsoy: "Det er tidligere anslået, at 40 – 80.000 mallemukker fanges om året."

Repræsentant for Fiskimálaráðið: "Det burde være en pligt at indmelde antallet af fangne fugle!"

Deltager fra Sandoy: "Da vi fik lov at indsamle æg af lomvie, blev vi bedt om at melde tilbage. Det gjorde vi. Nu får vi ikke lov længere, så melder vi heller ikke tilbage."

Deltager fra Sandoy: "Der er en grund til, at de unge ikke er i naturen. Hvis vi ikke må bruge naturen, så sidder vi hjemme med iPads i stedet. Vi kan ikke bare kikke med en kikkert. Vi har overvåget Lonin-fjeldet på Sandoy siden 2011, efter at vi fik forbud mod ægindsamling af lomvie i 2010. Vi følger med i, hvor på fjeldet at fuglene er. Vi har fulgt bestandene igennem alle årene, især bestanden af lomvie. Lomvien har flyttet sig til små tætte kolonier. Vi ønsker med overvågningen at holde øje med, om fuglene stadigvæk er der."

Deltager fra Nólsoy: "Problemet med bæredygtighed er kort sagt, at fuglebestandene er gået ned, og at traditionerne med fuglefangst forsvinder. Hvis fuglefangst bliver helt forbudt, så forsvinder traditionerne. De to hensyn støder sammen. Når bestandene går ned, afviser myndighederne tilladelser."

Box 1. Om havfugle og fuglefangst af jægere på Sandoy, Færøerne.

Ynglebestandene af sildemåge, ride, strandskade, havterne, lomvie og lunde på Sandoy er blevet reduceret, mens bestandene af ravn, svartbag, storkjove, grågås og bramgås har været i vækst - undtagen for storkjove i 2022 – 2023, hvor fugleinfluenzaen hærgede.

Tilbagegangen i lomvie på Sandoy startede i slutningen af 1950'erne. Før i tiden kunne man på én dag fange 400 – 700 lomvier ude på vigen (Sandsvig) med snara (flydende tømmerflåde med løkker, som lomvien sad fast i). I dag ser man sjældent lomvie på vigen. Mallemuk bliver næsten ikke flejet mere, og der tages kun få æg på Sandoy. I august fanges mallemukunger på havet, men ungerne er blevet mindre gennem de senere år. Lunden blev voldsomt reduceret på Sandoy fra ca. år 2000. Lomvie, lunde, ride og havterne lider under mangel på føde i yngletiden. Enighed blandt jægerne om, at det er meget vigtigt at sikre bæredygtige bestande af havfugle.

Før i tiden var det lovligt at indsamle lomvieæg i perioden 4. – 8. juni. De seneste år har de i jagtforeningen Lonin søgt myndighederne om lov til at indsamle lomvieæg, men ansøgningerne er blevet afvist. Planer om at indsamle æg i visse områder og ikke i andre og så sammenligne, hvordan lomvierne har det i de forskellige områder, er også blevet afvist. Jægerne mente, at det nok var upopulært blandt andre borgere, hvis myndighederne gav tilladelse til at indsamle æg. I dag er det tilladt at skyde lomvie på havet i perioden fra 1. oktober til 20. januar, men man får ikke tilladelse til at indsamle æg. Det er jægernes erfaring, at hvis man indsamler lomvieæg i starten af læggeperioden, lægger lomvier et nyt æg. Derfor vil ægindsamling efter jægernes opfattelse ikke have nogen nævneværdig skadelig effekt på lomviebestanden. Derimod vil en fuldt udvokset lomvie, der bliver skudt om vinteren, aldrig lægge noget æg igen. Svarene fra myndighederne på ansøgningerne er kommet så sent, at det har været svært at gå videre med klage eller ny ansøgning. For nogle år siden blev jægerne politianmeldt af Havstovan på foranledning af en anonym borger på Sandoy, der havde mistanke om, at de fra Lonin have indsamlet lomvieæg uden tilladelse. Men det havde de ikke. Efter jægernes opfattelse er det vigtigt at få lov til at indsamle lomvieæg, så det er muligt at vedligeholde og videregive den kompetence, som kræves, for at gå ned med line i fuglebjergene, nogle gange 200 – 300 meter. Uden tilladelser mener jægerne, at den kompetence og tradition forsvinder, og den kommer ikke igen, fordi de fleste af dem, som har erfaring med fuglefangst i fuglebjergene, er i dag 70 – 80 år gamle. Det er nedværdigende ikke at blive hørt. Mødet afholdt på Sandoy var ifølge jægerne første gang, at de havde haft mulighed for at dele den lokale viden om havfugle, fuglebestande og jagt med andre udefra.

Kilde: Resumé af fokusgruppe med lokale jægere på Sandoy, den 8. april 2024 kl. 17.30 – 20.00.

Deltagere: Sjúrdur P. Joensen, Atli Jensen, Harald Jensen, Tummas Løkjá, Bjarki Henriksen (formand, jagtforeningen Lonin), Jóhan F. Klementsén, Regin Johansen. Faciliteret af: Jóna Ólavsdóttir, Eyðfinn Magnussen, Martin Enghoff, Finn Danielsen.



”

Problemet med bæredygtighed er..., at fuglebestandene er gået ned, og at traditionerne med fuglefangst forsvinder. Hvis fuglefangst bliver helt forbudt, så forsvinder traditionerne. De to hensyn støder sammen. Når bestandene går ned, afviser myndighederne tilladelser.

Deltager fra Nólsoy

Sigurð i Jákupsstovu, direktør for Umhvørvisstovan: *"Jeg tror, at vi mangler viden om, hvordan vi implementerer tiltag, der fremmer en bæredygtig forvaltning af naturen, som er både miljømæssigt, socialt og kulturelt bæredygtig. Der er behov for et samarbejde mellem fæstebønder, der kender naturen og i dag forvalter naturen – og myndighederne. Et forpligtende samarbejde med hinanden. Vi må forstå, hvilke områder og arter der er mest sårbare."*

Repræsentant fra Umhvørivsmálaráðið: *"Naturbeskyttelsesloven har det overordnede formål, at alle bestande skal være bæredygtige. Bæredygtighed er noget, som alle love skal leve op til, og det er myndighedernes ansvar at sikre dette. Man kan sige, at Naturbeskyttelsesloven træder i kraft, hvis noget ikke er bæredygtigt. Internationale forpligtelser pålægger alle myndigheder at følge bæredygtigheds-principperne. Tre ministre har ansvar for jagt og fiskeri: Erhvervsministeren, Kulturministeren og Fiskeriministeren."*

Deltager fra Sandoy: *"Kan det være rigtigt, at indsamling af lomvieæg kombineret med overvågning, som vi ønsker at gøre det på Sandoy, ikke opfattes som bæredygtigt?"*

Repræsentant for Umhvørivsmálaráðið: *"Naturbeskyttelsesloven siger, at vi også kan lægge vægt på generationers erfaringer med naturen, men det er svært i de tilfælde, hvor myndighedernes og de lokales viden er modstridende. Men loven lægger klart op til, at vi skal indarbejde al tilgængelig viden i forvaltningens beslutninger."*

Deltager fra Skúgvoy: *"Vi har skudt med skydevåben i 100 – 200 år. De hurtiggående både er derimod først kommet til i de senere år og kan føre til rovdrift på naturen. Noget helt andet end fangst fra gammel tid med 'fleygistongin' og*

indsamling af æg ved at rappelle i fuglebjergene. Vi på Skúgvoy har derfor støttet forslaget fra Nólsoy om at ændre skydesæsonen på 'sortfugle' (lomvie, alk, lunde). Faktisk mener vi på Skúgvoy, at der burde være totalforbud mod at skyde alk. Bestanden af alk vurderes til blot 2.000 – 3.000 individer på Færøerne. Til sammenligning vurderes der at være 90.000 – 100.000 lomvie og 300.000 – 400.000 lunde."

Deltager fra Sandoy: *"Hvor skal vi gå hen og spørge om lov? Efter vores opfattelse er der nul kulturel og social bæredygtighed for fuglefangst i dag."*

Repræsentant for Havstovan: *"Vi i Havstovan ser ikke på bæredygtighed som sådan. Vi ser på, hvordan det går med populationerne. For nogle bestande har vi gode data, f.eks. lomvie og ride, som begge har været på retur igennem 50 år. Det er meningsløst at blande flere bæredygtighedsdefinitioner sammen. Ingen af de andre former for bæredygtighed er relevante, hvis det, man diskuterer, ikke er biologisk bæredygtigt."*

Marita Rasmussen, direktør for Havstovan: *"Som Havforskningsinstitut er vi 'sat i verden' for at se på, hvordan vi bedst kan bruge de ressourcer, vi har, på en bæredygtig måde. Ressourcerne kan være store i pengeform, store på eksportværdi, men de kan også være store på andre måder. Vi ønsker at optimere det udbytte, som samfundet får. Vi har kun én person, der arbejder med fugle. Museet sidder med forvaltningsmyndigheden. Regulativerne, der er i kraft for fuglefangst, er modstridende – de er faktisk lige så modstridende som indenfor fiskeriområdet."*

Deltager fra Norge: *"Biologisk bæredygtighed er en forudsætning for langsigtet kulturel og social bæredygtighed."*



2.3 Trusler fra hurtigtsejlende både

Jóna Ólavsdóttir: "Motorbådsjagt, jagten med speedbåde – hvordan oplever I det, og hvilken indflydelse har det på bestandene? Vi hører fra flere steder, at 'rigmændene fra Tórshavn skyder alle fuglene og sælger dem i Tórshavn for store summer'."

Deltager fra Viðoy: "Jeg er nok den største 'tyv' herinde i dag. I Hvannasund har jeg ingen bjerge at jage i, selvom jeg en gang imellem får lov af jordejere at tage mallemluk og lunde på Fugloy og Svínoy. Jeg har jagtet mange lomvier, lunder og alke fra motorbåd. Jeg synes, at min fangst på sin vis er selvregulerende, fordi det kommer an på, hvor hårdt vejret er om efteråret og vinteren. Der er i praksis få dage, hvor man kan tage ud og jage. Og jeg er også nødt til samtidigt at passe mit arbejde for at få løn. På en meget god lørdag kan man næsten ikke sejle for både, der er på jagt. Spørgsmålet er så, hvordan kan man regulere det bredere i forhold til rovdrift, når der er 100 både ude øst på for at jage fugle? Vi snakker ofte om, hvorvidt det er vores egen bestand af fugle, der er her om vinteren. Men vi har ikke så megen ringmærkning som i Skotland. Alle skudte lomvier, som er mærkede, har vist sig at stamme fra Skotland, Norge og Island."

Deltager fra Nólsoy: "Mykines, Skúgvoy og Nólsoy er udpeget som Ramsar-områder. I Nólsoy er vi med i en Ramsar-komité. Lunde yngler senere og senere hvert år. I de første tre uger af jagttiden på lunde bliver der skudt lunder, som er ynglefugle på Nólsoy! Derfor bør jagttiden på 'sortfugle' skubbes til at starte 20. oktober i stedet for 1. oktober. I januar kommer de færøske lomvier ind til ynglepladserne allerede i de første uger af januar. Derfor bør de sidste 20 dage af jagtsæsonen også fjernes. De voksne alkefugle på Nólsoy fælder deres fjer i oktober måned, og de er derfor i en ringe stand, så det er også en dårlig udnyttelse af ressourcerne. Lundeunger er bittesmå under fjerdragten, på størrelse med stære, så at skyde dem er ikke en effektiv udnyttelse af ressourcen."

Deltager fra Skúgvoy: "Vi på Skúgvoy er også med i Ramsar-komiteen. Vi ville gerne stramme loven mere, så f.eks. motorbåds-jagten fik samme jagtsæson som hare (2. november til 31. december). Så blev det nemmere at regulere, idet enhver med gevær udenfor det tidspunkt så ville være på ulovlig jagt. Rigid Inflatable boats (RIB-både) med turister er imidlertid også et stort problem (se Box 2). Vi oplever, at flokke af lunder bliver pløjet ned gang på gang. Bådene må ikke komme nærmere end 500 m fra land på Skúgvoy, men forbuddet overtrædes ofte. Der bør stilles krav om, at alle bådene er udstyret med AIS (Automatic Identification System), så man kan se, hvor bådene har været, og hvor hurtigt de har sejlet. Det er ikke muligt at politianmelde både, når deres ejere ikke kan identificeres. En AIS koster måske 5.000 kr, men ejerne siger, at det er for dyrt. Det er svært at forstå, når en RIB-båd koster en halv million kr."

Box 2. Om havfugle og fuglefangst af jægere på Skúgvoy, Færøerne.

Skúgvoy er et Ramsar-område. I 1940'erne boede der 176 folk på øen. I dag er de 17, der er fastboende, mest ældre mennesker.

Efter at fladorm (flatmaður, New Zealand flatworm, *Arthurdendyus triangulatus*) kom til Skúgvoy omkring 2005, muligvis i en sæk med kartofler, er bestanden af de vadefugle, der yngler i udmarken, reduceret betydeligt. Tidligere sås store flokke af disse fugle udenfor yngletiden på engene syd for byen. Fladormen spiser regnorme, der er føde for udmarksfuglene, og regnormen er nu næsten forsvundet. Når man graver kartofler, kan man se >10 – 15 fladorme i en skovfuld jord. Rullegræs fra udlandet udgør en yderligere trussel, da store mængder rullegræs importeres, og græsset ofte indeholder mange fremmede smådyr.

Bestanden af svartbag er "i vækst og udgør et problem" for andre fugle. Bestanden af skråpe og skråpeunger (lira) på Skúgvoy har det "fint". Skråpe lægger æg ca. to uger senere end før. Efter mange års tilbagegang sandsynligvis p.g.a. fødemangel, er bestanden af ynglende lunde på øen vokset de sidste par år. På Skúgvoy valgte man for nogle år siden at frede lunden lokalt i 5 år (Grannastevna). På havet, hvor Landsstyret har myndigheden, blev der ikke gjort noget. Det er et problem, at man har lov til at skyde lunde, lomvie og alk på havet fra 1. oktober til 20. januar. Der kan være ungfugle af lunde nær kolonierne frem til slutningen af oktober. Jagt på havet efter mallemukunger i august og 'sortfugle' om vinteren foregår med hurtigtgående både, der kan sejle 20 – 30 knob eller mere. Fuglene har ringe chancer for at undslippe. Hurtige både tager endog de voksne mallemukker, som kan sejles op. Man burde ikke kunne sejle >7 knob, når man jager fra motorbåd. Om sommeren sejler Rigid Inflatable Boats (RIB-både) med turister i stor fart gennem flokke af lunder på havet, ofte helt op under fuglebjergene. Da der intet krav er om AIS (Automatic Identification System) på bådene, kan ejerne ikke findes og politi-anmeldes. Nogle mener, at den nye turistlov bliver et problem og vil føre til øget forstyrrelse af fuglebjergene på Skúgvoy, "ligesom på St. Dimun og ved Vestmanna".

Fra gammel tid er der en veletableret fordelingsnøgle, når man skal fordele fangsten fra fuglebjergene. Da de før i tiden gik ned i fuglefjeldet for at hente æg og fugle, ryddede de samtidig fuglehylderne for sten og jord, for at det skulle være mere tørt, så fuglene skulle trives bedre på hylderne. Senest de fik lov til at indsamle lomvieæg var omkring år 2000. Efter jordskred vil lomvien ikke yngle men ligger bare på havet foran fuglebjerget. Enighed blandt jægerne om at det er vigtigt at vedligeholde og videregive den kompetence, som kræves, for at gå ned med line i fuglebjergene. Hvis de ikke får lov til at indsamle æg overhovedet, så forsvinder den kompetence, mener jægerne.

Kilde: Resumé af fokusgruppe med lokale jægere på Skúgvoy, den 9. april 2024 kl. 10.15 – 12.15.

Deltagere: Harry Jensen, Tummas Frank, Meinhard Hentze, Jóanis í Hoygarðinum, Elisabeth Joensen, Jóhan Joensen. Faciliteret af: Jóna Ólavsdóttir, Eyðfinn Magnussen, Martin Enghoff, Finn Danielsen.



RIB-både med turister er ... et stort problem. Flokke af lunder bliver pløjet ned ... Der bør stilles krav om, at alle bådene er udstyret med AIS (Automatic Identification System), så man kan se, hvor bådene har været, og hvor hurtigt de har sejlet.

Deltager fra Skúgvoy

Deltager fra Norge: "Med hensyn til turisme er det vigtigt at afklare, om RIB-både udgør en væsentlig forstyrrende faktor eller ikke. Historiske eksempler, som fra Bjørnø, viser, hvordan skibsfløjter og andre høje lyde kan få lomvier til at forlade fjeldet i en sådan hast, at tusinder af lomvie-æg går itu på et øjeblik."

Repræsentant for Havstovan: "På Vestmanna, hvor fuglefjeldene længst har været besøgt af turister, som sejler helt ind under bjergene, der har vi set langt den største nedgang i bestandene af lomvie og ride."

Repræsentant for Umhvörvismálaráðið: "Øen Skúgvoy er omfattet af en bekendtgørelse, som forbyder sejlads hurtigere end 8 knob indenfor 500 m fra kysten. Der arbejdes med at lave en bekendtgørelse, som også kan dække andre dele af Færøerne for at beskytte fuglene."

Deltager fra Skúgvoy: "Jeg er født i Vestmanna. Bare i den tid jeg har levet, er fuglene mindsket i antal. Turistbåde sejler helt ind i hulerne, i nogle perioder af året 10 – 20 gange om dagen. Forstyrrelse fra denne sejlads må også have haft en effekt."

Deltager fra Suðuroy: "Der er enormt meget støj fra turistbåde, som sejler ud fra kajen i Sumba. Bådene sejler helt ind til fuglefjeldet, og de sejler med høj hastighed. Ederfuglen er i dag forsvundet som ynglefugl på Sumba Holm. Det er et problem, at vi ikke ved, hvem vi skal snakke med for at standse forstyrrelserne. Vi bliver henvist fra den ene myndighed til den anden."

Deltager fra Skúgvoy: "Det er en fordel for os på Skúgvoy, at øen er et Ramsar-område. Der er interesse i at forsøge at få øen totalfredet. Det vil kunne beskytte den mod turister. Allerede i dag er det vort indtryk, at indlandsfuglene er generet af det markant øgede antal turister. Hvis øen var totalfredet, så ville ingen kunne komme på øen uden en guide. Turister klatrer ned i lundehullerne. Vi overvejer at købe en masse pigtråd."

Deltager fra Viðoy: "Vi har flyttet snakken fra motorbådsjagt om vinteren til forstyrrelser fra RIB-både om sommeren. Både, der sejler 10 – 15 – 20 knob, ser ikke fuglene. De er nødt til at sejle langsommere."

Deltager fra Suðuroy: "Med hensyn til motorbådsjagt om vinteren, så har vi i Sumba ingen hurtiggående speedbåde. Man er nødt til at sejle 20 sømil eller mere for at komme ud til de områder, hvor fuglene er om vinteren. Hvis vi tager et æg, så går der 14 dage, og så har lomvien lagt et nyt æg. Om vinteren er det derimod ofte voksne fugle, der skydes."

Deltager fra Grønland: "Der er brug for lokal viden. Der er brug for at lave love om beskyttelse af fuglekolonierne, så man ikke sejler tættere end et vist antal meter, og ikke hurtigere end et vist antal knob. Vi har lov om fugle i Grønland, og loven regulerer ved hjælp af bl.a. jagttider. Men når noget skal ændres, så tager det lang tid. Der er også i Grønland lang vej op til de folkevalgte."

Deltager fra Suðuroy: "Lokal viden og forvaltning er vigtig for fuglefjeldene. Lomviehylderne forvitrer med 'bergsand'. Vi oplever, at lomvierne ikke bruger redehylderne, hvis de er våde, og derfor fjerner vi gruset på hylderne, så hylderne bliver tørre."

Deltager fra Skúgvoy: "Et andet emne, som vi bør tale om, er motorbådsjagt på mallemuk. Nogle både fanger 1.000 mallemukker på en august-dag, hvorefter de sælger dem i Tórshavn. Det har intet med tradition at gøre. I nogle tilfælde kan to personer fange 10.000 mallemukker på en efterårssæson."

Deltager fra Viðoy: "Efter min opfattelse er det største problem turistbåde, der forstyrrer fuglefjeldene om sommeren. Ingen ønsker at udrydde fuglebestandene."



”

Det er et problem, at vi ikke ved, hvem vi skal snakke med for at standse forstyrrelserne. Vi bliver henvist fra den ene myndighed til den anden.

Deltager fra Suðuroy

2.4 Relationer til færøsk identitet og kultur

Jóna Ólavsdóttir: "Hvilken betydning har indsamling af lomvie-æg?"

Deltager fra Sandoy: "Det er en tradition for os at samle æg af lomvie. Æggene har en god smag, ferske eller ej. At deltage i ægindsamlingen på fuglebjerget har stor betydning for dem, der er med. Vi plejede at putte kalk på æggene, hvilket holdt dem friske. Hvor vi samlede på fuglebjerget, skiftede fra år til år. Igennem en

årrække har Bergur Olsen optalt bestandene og målt æggene på nogle lokaliteter. Hvis vi ikke kan få lov at samle æg, kan vi lige så godt bo i København. I dag på Sandoy er det kun mallemukkerne, vi samler lidt æg fra. Jeg er nu 77 år og ser næsten ingen fugle længere. På den sydlige del af fuglebjergtet er bestandene forholdsvis stabile, men på den nordlige del er der ingen fugle. Vi vil dog stadig gerne have tilladelse til at samle æg af lomvie. Vi skyder ikke en voksen fugl, der lægger æg; vi tager et æg lige efter, det er lagt, og så ved vi af erfaring, at lomvien lægger et nyt æg. Vi ved også, at tidspunktet, hvor lomvien lægger sit æg, har ændret sig over årene."

Deltager fra Suðuroy: "Hvad med vores efterkommere? Mange unge har lyst til at gå i fjeldene; til at bruge fjeldene. Vi gamle er selv blevet oplært, og vi har også oplært unge. Man ser ikke længere børn på stranden. Nu skal de have dobbelt redningsvest, hvis de bare kommer i nærheden af stranden! Man tør ikke noget mere."

Deltager fra Island: "I 1970'erne og 1980'erne havde vi de præcis samme drøftelser i Island. Men hvis vi ikke ved, hvor stor fangsten er, er det svært at få politikere til at gøre noget. Vi startede et system i 1994, hvor jægerne begyndte at rapportere. Det er et jagtkort-system, hvor man også rapporterer indsamlede æg. Det koster kun få hundrede kroner om året for den enkelte jæger, og man må på et kursus. Dette skaber mere kontakt mellem myndigheder og borgere. Man kan kun få et nyt kort, hvis man har indrapporteret sin fangst fra året før. I starten var der modstand, men nu har det kørt i 30 år. Omkring 100 kr. af prisen for et jagtkort bruges til forskning i fugle-bestandene. Det har faktisk fungeret og ført til løbende justeringer af jagtloven. Systemet har dog også sine svagheder. For eksempel er det et problem, at der ikke underopdeles i informationer fra de enkelte lokalområder. I Island er bifangst af lomvie i fiskegarn et større problem end antallet af skudte fugle."



”

Hvis vi ikke kan få lov at samle æg, kan vi lige så godt bo i København.

Deltager fra Sandoy

Repræsentant for Havstovan: "Det bruges som argument, at der foregår jagt, som ikke er bæredygtig, og derfor bør man også kunne samle æg, som heller ikke er bæredygtigt. Det giver ikke mening. Forskning viser, at når æg indsamles, bliver der færre æg, og der kommer unger ud af en mindre del af dem, og overlevelsen af de unger som kommer ud, er dårligere, end fra de først lagte æg. Er det nødvendigt at samle tusinde æg for at holde traditionen, hvor man går ned i fuglebjerget med line, i live? Der er flere aktive klatrere på Færøerne, som ikke tager fugleæg."

Deltager fra Suðuroy: "Vi har fra Sumba ikke spurgt om et præcist antal."

Deltager fra Sandoy: "Vi har spurgt om tilladelse til at indsamle 500 æg."

Repræsentant for Havstovan: "Uden statistik er indsamling af æg ikke bæredygtigt."

Deltager fra Nólsoy: "Hvor er forskningen, du nævner, gennemført?"

Repræsentant for Havstovan: "I Canada. Tællinger viser, at lomvie-bestanden på Færøerne er gået 68 % ned. På Sandoy er bestanden gået 84 % ned. Dvs. der er kun 16 % af bestanden tilbage. Derfor er jagt på bestanden ikke bæredygtig. Vi ved ikke præcis, hvor meget de enkelte trusler påvirker bestanden. Vi er nødt til at bruge et forsigtighedsprincip. Vi har kun få ressourcer til at følge med i bestanden. Hvis man ønsker, at vi får et bedre vidensgrundlag, må man vælge politikere, som vil afsætte ressourcer til forskning!"

Deltager fra Suðuroy: "Vi i byggerne kan levere de data, der mangler. Vi lever i området."

Jóna Ólavsdóttir: "Vi er forpligtet til at afsøge mulighederne for i højere grad at bruge lokal viden. Frontlinjerne er skarpt trukket, og et oplagt område, hvor vi skal prøve at bruge mere lokal viden, er i forbindelse med bestandsvurderinger og forvaltningsbeslutninger."

"Under indsamlingen af æg fortæller jægerne, at redehylderne vedligeholdes, og der bekæmpes rotter. Der er en betydelig lokal interesse i at bevare bestandene."

Deltager fra Viðoy: "De beslutninger, vi tager nu - eller ikke tager - er afgørende for den næste generation. Der er behov for en positiv holdning til, at sådan har vi gjort i 100 år."

Deltager fra Sandoy: "Kan vi finde en mellemvej? Kan vi f.eks. få tilladelse til at tage 100 æg? Hvis de canadiske undersøgelser er valide på Færøerne, så betyder det måske, at der kommer til at mangle 25 unger. Er det et stort antal? Er det en katastrofe? Lad os prøve at finde en mellemvej."

Repræsentant for Fiskimálaráðið: "Der er behov for at oprette et organ, der tager imod data. På Skúgvoy findes data, der går 100 -150 år tilbage, hvor alt er registreret. Vi bør indføre et jagtkort-system som på Island. Det kan være et første skridt på vejen."

Box 3. Om havfugle og fuglefangst af jægere i Sumba på Suðuroy, Færøerne.

Stor fremgang i gåsebestandene. Ride og ederfugl er gået kraftigt tilbage, mens sølvmågen har en uændret bestand. Tidligere sås skarv i store antal om efteråret, men kun små tal ses i dag. Mallemukungerne var større før i tiden. Sælbestanden ved Sumba er vokset, f.eks. sås 220 i februar i år på Sumbiarhólm. Lunde og lomvie lider under omfattende ødelæggelse af småfisk i flydetrawl syd og vest for Færøerne. Brug af flydetrawl er forbudt i andre lande, idet man i stedet bruger ringnot. Lokal viden om fuglebjergene og udnyttelse af dem er noget, som man er stolte af. Flere jægere har historiske fangst-data nedskrevet i notesbøger. I Hvalba holder man 'mallemuk-festival'.

Jægerne har søgt myndighederne om lov til indsamling af lomvieæg flere gange, men de får hver gang afvisende svar. F.eks. ville Discovery lave en udsendelse om lokal mad, men jægerne fik nægtet tilladelse til at tage 8 æg af lomvie. En gang blev jægerne opfordret til at gå ned i fuglefjeldene og tælle lomvierne, og så give tallene til myndighederne. De var også velkommen til at gå ned på fuglehylderne for at vedligeholde dem, men så anbefalede myndighederne, at det blev gjort, inden lomvierne lægger æg. Men det er jægerne ikke interesseret i, da det er et kæmpe arbejde at udføre disse opgaver, som de almindeligvis plejede at gøre, når de alligevel var nede på fuglehylderne for at indsamle æg. Jægerne påpegede, at hvis de indsamler lomvieæg, så lægger lomvien ifølge deres observationer et nyt æg, inden der er gået en uge, og ungen, som kommer ud af det "nye æg" har større mulighed for at overleve, fordi det senere tidspunkt "passer bedre til den føde, som er i naturen".

Mødet afholdt i Sumba var første gang, nogen havde besøgt dem og spurgt om, hvad de mente, og hvad de vidste. De synes, at det er underligt, at de ikke får lov til at indsamle æg, men at man må skyde 'sortfugl' (fællesbegreb for lomvie, alk og lunder) om vinteren, selvom de oplever, at lomvien lægger et nyt æg, hvis det første bliver fjernet. Små sten, sand, jord og støv (*bergsandur*) skal helst fjernes fra fuglehylderne en gang imellem. Hvis de ikke bliver det, bliver fuglehylderne våde, og lomvien kan ifølge jægerens observationer ikke lide at lægge æg der, og de kommer derfor ikke tilbage til disse hylder.

Kilde: Resumé af fokusgruppe med lokale jægere i Sumba, den 10. april 2024 kl. 17.30 – 19.30. Deltagere: Sólfinn Kjærbo, Eyðun Vestergaard, Regin úr Hørg, Jákup J. Joensen, Eli Poulsen. Faciliteret af: Jóna Ólavsdóttir, Eyðfinn Magnussen, Martin Enghoff, Finn Danielsen.

Deltager fra Nólsoy: *"Hvilke tal skal man tro, tal fra Canada eller lokale tal?"*

Repræsentant for Havstovan: *"Jeg vidste ikke, at der findes lokale tal."*

Deltager fra Suðuroy: *"Vi er nødt til at få et samarbejde i gang."*

Jóna Ólavsdóttir: *"Der er måske behov for en drøftelse af, hvad der skal til for at vurdere, om en udnyttelse er bæredygtig. Bestandene rasler ned. Hvad skyldes det? Fiskeriets bifangst? Jagt? Ægssamling? Klimaændringer? Der er måske behov for mere åbenhed om, hvordan vi vurderer bæredygtigheden af f.eks. indsamling af æg af lomvie. Validiteten af lokal monitoring sammenlignet med forskeres undersøgelser er blevet undersøgt. Undersøgelserne har vist, at lokalt baseret monitoring kan føre til de samme resultater som forskeres undersøgelser. Det er blevet vist, at erfarne lokale, naturinteresserede borgere ofte er i stand til at vurdere den lokale udvikling i forskellige bestande."*

Repræsentant for Havstovan: *"Hvem bestemmer, om sammenligninger er gjort på den rigtige måde? Jeg har været med i citizen science baseret forskning i flere år. Der er stor uenighed blandt de forskere, jeg samarbejder med, hvorvidt denne type data er pålidelig. Data kvalitet er meget vigtigt."*

Martin Enghoff: *"Der er international praksis for, hvordan man på den rigtige måde sammenligner resultater."*

Deltager fra Sandoy: *"Bergur Olsen fra Havstovan har år efter år lavet tællinger på Sandoy, og de tal må ligge et eller andet sted."*

Deltager fra Umhvørvisstovan: *"To af de trusler, vi taler om - motorbådsjagt og ægssamling - finder sted forskellige steder og håndteres af forskellige rådgivningsorganer. Havstovan er ansvarlig for rådgivning om ægssamling, mens Landbrugs- og fiskeriministerierne rådgiver om motorbådsjagt. Jagttider reguleres gennem lovgivning, så ændringer i jagttider kræver behandling i Lagtinget, og det er en tidskrævende proces."*

Repræsentant for Fiskimálaráðið: *"Jeg genkender diskussionen fra fiskeriproblematikken: Fiskere ønsker at fiske mere, mens forskere siger nej. Hvis bestanden forsvinder, vil kulturen også forsvinde."*

Martin Enghoff: *"Alle er enige om ønsket om bæredygtig udnyttelse. Spørgsmålet er, hvordan vi opnår det. I fiskeriet er der ofte store økonomiske krav, som for eksempel betaling af lån til skibe. Fuglefangsten er anderledes, hvor der lokalt er et stærkt ønske om at bevare en vis mængde fangst."*

Deltager fra Skúgvoy: *"Vi skal undgå skyttegravskrig. Jeg har et konkret spørgsmål: Vil det kræve meget at opsætte en database og indføre et system?"*

Eyðfinn Magnussen, Fróðskaparsetrið: "Ifølge bekendtgørelsen om indsamling af lomvieæg, stilles der ikke krav om bæredygtighed. Man må ikke give afslag, medmindre indsamlingen er til væsentlig skade for lomviebestanden."

Deltager fra Norge: "Jeg er enig i behovet for en jagtstatistik. Norge har, ligesom Island, en sådan."

Deltager fra Viðoy: "Vi vil gerne samarbejde, hvis man vil lytte til os. Der er stort behov for at bekæmpe rotter i fuglefjeldene. Vi har igangsat et stort arbejde med at sætte og passe rottefælder på Viðoy (Box 4)."

Repræsentant for Havstovan: "Stor forsigtighed er nødvendig ved bekæmpelse af prædatorer. Jeg støtter ikke bekæmpelse af f.eks. storkjove. Enhver jagt på storkjoven er et brud på internationale biodiversitetsaftaler, som Færøerne har underskrevet. Bestanden er lille, og arten har en yderst begrænset global udbredelse."

Deltager fra Norge: "Jeg er enig i, at stor forsigtighed er nødvendig ved bekæmpelse af prædatorer. I Norge overvejer vi bekæmpelse af havørn ved lomviekolonier. Vi oplever, at lomvierne flytter fra åbne hylder til huler, hvor de kan være i fred for havørne."

Deltager fra Viðoy: "Alle er enige om, at rotter udgør en stor trussel på ynglepladserne. Rotten er en fælles fjende, som vi bør gøre mere for at bekæmpe."



2.5 Muligheder for lokal samforvaltning baseret på viden og læring

Jóna Ólavsdóttir: "Vi forstår, at der er behov for mere kommunikation. Ligeledes er der behov for en national jagtstatistik. Hvordan går vi videre med disse forslag? Kan vi dertil forestille os en model for lokalt-baseret monitorering, hvor lokale repræsentanter mødes regelmæssigt med forvaltningen?"

Deltager fra Skúgvoy: "Kan vi etablere et rapporteringssystem? Vi er alle villige til at bidrage. Kan vi også opsætte et system for jagtstatistik? Det må være muligt. Vores fangst af grindehval er bæredygtig med en langvarig fangststatistik, så det burde også være muligt for fuglefangst."

Deltager fra Umhvørvisstovan: "Vi har netop fået Naturbeskyttelsesloven, og viden om jagt er noget, vi er interesseret i. Først skal vi organisere os selv. Rapportering om jagt bør ligge hos Landbrugsministeriet, som forvalter fuglejagt, mens Kulturministeriet giver tilladelser til ægindsamling. Miljøstyrelsen arbejder med naturbeskyttelse fra en lidt anden vinkel."

Martin Enghoff: "Hvordan kan vi sikre, at lokal viden bliver brugt interministerielt? Kan vi oprette en task force blandt ministerierne, der sikrer, at de lokales observationer og viden og forvaltningsforslag modtages og deles med de relevante ministerier?"

Jóna Ólavsdóttir: "Det står i regeringsforliget, at lokal viden skal benyttes. Spørgsmålet er alene, hvordan vi gør det i praksis."

Deltager fra Umhvørvisstovan: "Vores mål er at overvåge, hvordan det går med de forskellige arter."

Deltager fra Grønland: "Vi kan ikke tilfredsstille alle. Der vil altid være modsatrettede interesser. Jeg har i over 10 år arbejdet i vores kommunes forvaltning med at integrere lokal viden og forskningsbaseret viden i forvaltningsbeslutninger. Lokal viden er vigtig og bør indsamles hvert år for at følge med i, hvad der sker. Der er begrænset samarbejde mellem forvaltningerne på Færøerne, men vi må åbne os for hinanden. Viden, uanset om den er indsamlet af en forsker eller en jæger, er værdifuld."

Repræsentant for Tjóðsavnið: "Jeg arbejder hele året rundt og kommunikerer med folk fra alle øerne. Jeg synes, at kritikken i dag er ensidig. Vi er kun én biolog på museet, der arbejder med fugle. Der kræves respekt for alle lokale med tilknytning til naturen, men den respekt findes ofte ikke overfor de forskere, som stræber efter at være respektfulde. Retorikken om 'KonTorshavn' er for eksempel ikke respektfuld."

Box 4. Om havfugle og fuglefangst af jægere på Viðoy.

Den voksende bestand af ravne udgør et problem for andre fugle. Lunde er gået tilbage siden 1990'erne, men de seneste to år er lunde begyndt at yngle steder, hvor de ikke var tidligere. Også ride har i mange års været i tilbagegang men er gået lidt frem i antal de sidste 3 – 5 år, måske på grund af fugleinfluenzaen, der har ramt mange storkjover. Jægerne har notesbøger med notater om havfuglene helt tilbage fra 1944.

Mange speedbåde kommer til Viðoy om vinteren, også fra andre områder, for at skyde 'sortfugle'. Men det er ulovligt at indsamle æg af lomvie. Det hænger ikke sammen, synes jægerne.

I år 2000 var der ingen speedbåde, nu er der nogle dage så mange, at "man dårligt kan komme frem". Nogle jægere har ikke adgang til fuglefjelde og kan kun gå på jagt til havs. Hvis vinterjagten forkortes, bliver det svært for dem, fordi allerede i dag er der kun omkring 10 dage fra 1. oktober til 20. januar, hvor jagt i praksis er muligt grundet vejrforholdene.

Nogle af jægerne på Viðoy gør et stort frivilligt arbejde med at bekæmpe rotter i fuglebjergene. En jæger har f.eks. 180 rottekasser, som han regelmæssigt tilser og lægger gift ud i. Har lagt mærke til at selv på øer uden rotter, er havfuglebestandene over en bred kam i tilbagegang. Jægerne er bekymret for, at store pelagiske skibe tager føden fra lunde, lomvie og ride. Mødet i Hvannasund er første gang, at jægerne på Viðoy har haft mulighed for at dele deres viden om havfugle og jagt med andre udefra.

Kilde: Resumé af fokusgruppe med lokale jægere i Hvannasund, den 11. april 2024 kl. 17.30 – 19.30. Deltagere: Pól J. Simonsen, Kaj E. Sørensen, Joen J. Heinesen, Levi Heinesen, Martin Simonsen. Faciliteret af: Jóna Ólavsdóttir, Eyðfinn Magnussen, Martin Enghoff, Finn Danielsen.

Jóna Ólavsdóttir: "Der bliver sagt fra bygderne, at der ikke er noget samarbejde."

Repræsentant for Tjóðsavnið: "Vi er kun to offentligt ansatte biologer i hele landet, der arbejder med fugle. Området bliver ikke politisk prioriteret. Derfor er det vigtigt med lokal viden og lokal monitoring."



”

Vi er kun to offentligt ansatte biologer ..., der arbejder med fugle. Området bliver ikke politisk prioriteret. Derfor er det vigtigt med lokal viden og lokal monitoring.

Repræsentant for Tjóðsavnið

Jóna Ólavsdóttir: "Er problemet måske, at der ikke er noget system til at integrere lokal viden i forvaltningen? Vi har brug for et system, der allokerer ressourcer til dette. I Grønland ansætter de en person til at indsamle lokal viden. Det kan synliggøre den lokale viden og fremme ressource-allokeringen."

Repræsentant for Tjóðsavnið: "Vi har i årtier forsøgt at samle naturdata på ét sted, men det kræver ressourcer, som ikke er blevet tildelt. Det er ønskeligt at systematisere den lokale viden og involvere folk i dette."

Deltager fra Skúgvoy: "Kritikken er ikke personlig. Vi er samlet her i dag, men når dagen er omme, er der måske ikke kommet noget konkret ud af det. Vi savner handling fra myndighederne."

Repræsentant for Havstovan: "Jeg er enig med Jon. At være biolog på Færøerne er udfordrende, især hvis man har en Ph.d.-grad."

Deltager fra Sandoy: "Vort møde i dag er ikke spild af tid. Vi har mulighed for at styrke samarbejdet. Pengemangel er ikke altid problemet. I kan besøge os gennem tunnelen. Vi mangler ikke penge men derimod mere samarbejde."

Repræsentant for Tjóðsavnið: "Som den eneste fugleforsker på museet bliver jeg nødt til at prioritere et udvalg af projekter. Det er begrænset, hvor mange projekter det er muligt at være involveret i. Derfor bliver det nemt sådan, at personer eller lokale grupper med interessante projektforslag kan føle sig overset. Men det er simpelthen ikke muligt at nå alting."

Deltager fra Umhvørvismálaráðið: "Ramsar-komiteer findes ikke for Sandoy og Suðuroy. Vi arbejder på:

- Udvidelse af bekendtgørelsen om regulering af sejlads omkring Ramsar-øerne.
- En bekendtgørelse om AIS (Automatic Identification System).
- Begrænsning af jagt på 'sortfugle' om vinteren.

Det er et stort arbejde at indhente data. Vi har påbegyndt arbejdet med en meta-database om naturviden på Færøerne. Vi er interesseret i både data på havfugle og jagtstatistik."

Deltager fra Umhvørvisstovan: "Vi har integreret monitoring af grindehval i samarbejde med Havstovan. Vi har allerede i dag også et samarbejde om fugle."

Deltager fra Viðoy: "Vi hjælper altid forskere med indsamling af data. Hvordan griber I det an i Grønland?"

Deltager fra Grønland: "Find de rette personer, der vil samarbejde. Det har taget tid, men vi er begyndt at anvende lokal viden i lovgivning og forvaltning. Vi holder kvartalsvise møder med fangere og fiskere. Data fra disse møder er blevet brugt i lovgivning."



Deltager fra Nólsoy: "Det er vigtigt at takke deltagerne, og at de kan se, at data rent faktisk bliver brugt."

Jóna Ólavsdóttir: "Vi ser i dag, at der er stor interesse for at dele viden. Det er nødvendigt, at nogen tager ansvar for at integrere lokal viden i forvaltningen. Lokal viden er ofte holistisk."

Deltager fra Viðoy: "Hvad sker der herefter? Vi taler sammen nu. Fra i dag bør vi tage hul på et nyt og tættere samarbejde."

Repræsentant for Tjóðsavnið: "Jeg er interesseret i fortsat dialog. Jeg vil for eksempel gerne dele mine planer for vort arbejde de næste år."

Deltager fra Sandoy: "Lad os strømline vores indsats og fokusere på konkrete løsninger."

Finn Danielsen: "Internationale erfaringer tyder på, at en ordning som 'Grannastevna' kan have et betydeligt potentiale."

Deltager fra Sandoy: "Nedskæringer blandt sysselmændene har påvirket Grannastevna-ordningen negativt."

Martin Enghoff: "Lokalt baseret monitoring i Grønland har skabt politisk momentum for brugen af lokal viden. Nogen skal tage ansvar for data og sikre, at vi lever op til regeringsforliget og internationale forpligtelser."

Deltager fra Umhvørvisstovan: "Vi har behov for viden til administration af Naturbeskyttelsesloven. Det ville være godt med et 'single-point of contact' fra jagtorganisationen."

Jóna Ólavsdóttir: "Kan Ramsar-beskyttelsen og den lokale involvering udvides til flere øer?"

Deltager fra Umhvørvisstovan: "Det kræver mange arbejdstimer at udbrede Ramsar til flere øer."

Deltager fra Umhvørvismálaráðið: "Vi bør diskutere truslerne mod fuglebestandene og følge op på effekten af tiltag."

Martin Enghoff: "Vi har en forpligtelse til at tage dette videre. Vi er nødt til at drøfte løsninger, der også har effekt udenfor Ramsar-områderne."

Deltager fra Umhvørvisstovan: "Kulturarven er vigtig, og mange bekymrer sig om, hvordan den færøske kultur kan overleve."

Martin Enghoff: "Kan Miljøstyrelsen pege på næste skridt?"

Jóna Ólavsdóttir: "Jægerne må organisere sig, hvis de vil have en stærkere stemme. Myndighederne må skabe bedre samarbejdssystemer med borgerne."

Deltager fra Nólsoy: "Havforskningsinstituttet, Miljøstyrelsen og Nationalmuseet må arbejde tættere sammen."

Deltager fra Skúgvoy: "Vi bør blive enige om konkrete handlinger i dag."

Deltager fra Island: "Lokalt baseret monitoring og lokal samforvaltning er relativt nye tilgange. Også i Island ansætter vi nu en person til at sikre, at lokal viden indgår i beslutninger. Jagtstatistik i sig selv giver kun én del af den nødvendige viden for at forvalte bestandene."

Jóna Ólavsdóttir og Finn Danielsen: "Tak for jeres bidrag til en rigtig god drøftelse. Vi sender udkast til rapport og handlingsforslag for feedback."

Appendices



Appendix A. Efterskrift

Havstovans inddragelse af borgere og lokal viden om havfugle på Færøerne

Af Jóhannis Danielsen, Havstovan, Færøerne

Havstovan (Havforskningsinstituttet) har ingen forvaltningsmyndighed med hensyn til havfugle på Færøerne. Tjóðsavnið (Nationalmuseet) er forvaltningsmyndighed, og Havstovan får forslag til forvaltningssvar som høringspart. Havstovan giver svar i henhold til vores viden gennem monitoring af havfugle.

Monitoring er en vigtig del af havfuglearbejdet på Havstovan. Siden 2003 er havterne bestanden i hele landet blevet monitoreret ved hjælp af op til 120 frivillige i lokalområderne rundt omkring øerne.

Lomvie, ride, lunde og mallemuk bliver monitoreret hvert år på Skúgvoy, hvilket er muligt gennem et godt samarbejde med lokale jordejere. Havstovan har også deltaget i og været involveret i udviklingen af monitoreringen af lunder på Mykines og stormsvale på Nólsoy.

En anden vigtig del af havfugleforskningen fokuserer på migrationen af de færøske havfugle. Dette arbejde bliver gjort ved hjælp af mærkning på redepladserne på Skúgvoy, Stóra Dímun, Streymoy og Nólsoy. Dette bliver lavet i godt samarbejde med de lokale jordejere på stedet.

I samarbejde med lokale jægere er indvolde fra sule- og skråpe unger blevet indsamlet siden henholdsvis 2001 og 2003. Dette materiale er blevet, og bliver brugt, til f.eks. føde undersøgelser og monitorering af forskellige typer forurening.

Anden monitorering og forskning af havfugle bliver lavet fra havet i båd eller ude i fuglebjergene, og der kan efter behov være samarbejde med lokalkendte i forhold til praktiske forhold på stedet.

Sammenfattende så giver Havstovan høringssvar til Tjóðsavnið baseret på viden fra monitorering rundt om på øerne, som vi i særdeles godt samarbejde med lokale jordejere har tilvejebragt.

Af Morten Ekker, Norges Direktorat for Naturforvaltning, Trondheim, Norge

Et formelt forankret forum kunne være vejen at gå. I norsk havfugleforvaltning har vi samlet og oparbejdet meget viden de seneste årtier (SEAPOP og SEATRACK www.seapop.no; www.seatrack.net). Men vi har endnu ikke helt fundet nøglen til effektivt at omsætte denne viden til bæredygtig forvaltning.

Naturmiljø og naturressourcer er understøttende elementer for Færøerne. I et historisk og kulturelt perspektiv repræsenterer havfuglene begge disse elementer og er derfor en god case til at udvikle ny og mere bæredygtig naturbeskyttelseslovgivning i en presset situation; et klima i forandring - med uforudsigelige konsekvenser, et voldsomt kommercielt pres på naturressourcer, og havfuglebestande i kraftig tilbagegang - på tværs af landegrænser.

Det er også vigtigt at se situationen for havfugleforvaltningen i et større, regionalt perspektiv, idet bestandene har vidt udbredte levesteder og i mange tilfælde er udsat for negative påvirkninger i andre landes territorialfarvande.

Processen på Færøerne har tydeliggjort for mig, at der er behov for og ønskelighed i dialog i alle retninger. Myndighedernes roller er fragmenterede og til dels uklare. Der mangler viden, dataindsamling, og vidensdeling. Der er by kontra land problemstillinger. Og der er gensidig skepsis mellem forskning og "erfaret viden".

Et naturbeskyttelsesråd vil kunne varetage behovet for systematisk dialog, informationsudveksling og temaejerskab - både for "interessenter", forskning og statslige instanser. Det kan have en vigtig støttefunktion for forvaltningsmyndighedernes ønske om rummeligt og fleksible processer.

Rådet kan fremme dialog mellem statslige styrelser og jægere og jordejere og dæmpe konflikter. Det vil bidrage til forståelse og accept af en holistisk vidensbase baseret på en kombination af videnskab, og hvad vi i Norge kalder "folkeforskning". Det kan være et grundlag for at videreudvikle en velfungerende, bæredygtig lovgivning og administration ved at fremme nye nødvendige regler om f.eks. kvotebegrænsninger i fiskeri, transport, turisme, og kommercielle aktiviteter, der kommer i konflikt med naturmålene.

Et naturbeskyttelsesråd bør arbejde ud fra fakta, både lokalt baseret monitoring og lokal og international forskning. En del af de fugle, der jages på Færøerne, er fra ynglekolonier i andre lande. Datatendenser og viden om påvirkningsfaktorer fra disse lande er relevant at inddrage.

Af Bjarni D. Sigurdsson, Faculty of Environmental & Forest Sciences, Agricultural University of Iceland, Island

Ændringerne i bestandene af lomvie og lunde på Færøerne over de seneste årtier er foruroligende og giver anledning til stor bekymring. Det høje antal mallemukker, der fanges hvert år i dag, sammenlignet med den anslåede totale bestand, er udtryk for, at jagten på mallemuk ikke er bæredygtig. Lokalt baseret monitoring og forvaltning af disse bestande kan øge lokalsamfundenes forståelse for, hvorfor drastiske tiltag kan være nødvendige i disse udfordrende tider for de vilde fuglebestande.

Jordejere, der har eller har haft "jagtrettigheder" på land, er utilfredse med det nuværende forbud mod at indsamle lomvieæg og jage i fuglefjelde, når der samtidig ikke er nogen restriktioner på jagten af de samme arter til havs. Hvad bør der gøres? At presse på for strengere regler for motorbådsjagt på alkefugle og mallemukker til havs ville være den "letteste" foranstaltning. Dette kunne tilskynde myndighederne til et tættere samarbejde og mindske spændingerne med jordejerne – og det ville få jordejerne til at føle, at deres stemme bliver "hørt."

Det ambitiøse mål for workshoppen var at fremme brugen af mere lokalt baseret monitoring til dataindsamling og for at styrke beslutningstagningen om bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer. Dette er ikke en let opgave og vil ikke kunne opnås inden for et kortsigtet projekt som vores. Dog førte det at samle nøglepersoner fra myndighederne, jordejerne og andre lokale borgere under vores workshop til mange idéer til, hvordan denne proces kan udvikles – og det at invitere

tre personer fra Island, Grønland og Norge gav forhåbentlig de lokale nogle interessante input om, hvordan lignende problemstillinger er blevet håndteret andre steder med lignende forhold.

Det er dog nu afgørende, at de relevante færøske myndigheder og lokale interessenter selv beslutter, om de ønsker at gå videre ad denne vej. Hvis ja, bør Færøernes lovgivende organer etablere strukturer, der sikrer, at de lokale aktører kan gennemføre lokalt baseret monitoring og omsætte resultaterne til naturforvaltningstiltag i samarbejde mellem borgere, forskere og de ansvarlige forvaltningsmyndigheder.

Appendix B. Program for workshop i Sandavágur

Tirsdag 7. maj 2024, Fiskastykkið, Sandavágur

09.00: Bussen kører fra Torshavn, Hotel Brandan

09.45: Morgenmad

10 – 11.30: Velkomst og introduktion med oplæg om gældende praksis og formål

11.30 – 13: Frokost og rundtur i huset

13 – 15: Workshop del 1

- Lokal viden og forvaltning
- Identitet og kultur
- Samarbejde

15.00: Kaffepause

15.15: Workshop del 2

- Muligheder for lokal samforvaltning baseret på viden og læring

17.10: Bussen kører til Torshavn

18.30: Spiser sammen på Barbara

Appendix C. Liste med deltagere, workshop i Sandavágur

Eli Poulsen, Suðuroy

Eyðun Vestergaard, Suðuroy

Tummas Løkjá, Lonin Jagtforening, Sandoy

Atli Jensen, Lonin Jagtforening, Sandoy

Sjúrður P. Joensen, Lonin Jagtforening, Sandoy

Jóanis í Hoygarðinum, Skúgvoy

Levi Heinesen, Viðoy

Martin Simonsen, Viðoy

Kaj Eli Sørensen, Viðoy

Jens-Kjeld Jensen, doctor honoris causa

Pætur á Borg, Umhvørvismálaráðið/Miljøministeriet

Sigurð í Jákupsstovu, Umhvørvisstovan/Miljøstyrelsen

Theresa Jákupsdóttir, Umhvørvisstovan/Miljøstyrelsen

Sigga Jacobsen, Umhvørvisstovan/Miljøstyrelsen

Sjúrður Hammer, Nordisk arbejdsgruppe for Biodiversitet

Fía Niclasen, Nordisk arbejdsgruppe for Biodiversitet

Símun Grønadal, Fiskimálaráðið/Fiskeriministeriet

Jón Aldará, Tjóðsavnið/Nationalmuseet

Jóhannis Danielsen, Havstovan/Faroe Marine Research Institute

Marita Rasmussen, Havstovan/Faroe Marine Research Institute

Bjarni D. Sigurdsson, Landbrugsuniversitetet i Island

PâviâraK Jakobsen, Qeqertalik Mun, GL

Morten Ekker, Miljødirektoratet Norge

Eyðfinn Magnussen, Fróðskaparsetrið/Færøernes Universitet.

Finn Danielsen, Nordeco

Martin Enghoff, Nordeco

Jóna Ólavsdóttir, cand.scient.adm.



Appendix D. PowerPoint præsentationer, workshop i Sandavágur

[Præsentation af Eyðfinn Magnussen, Fróðskaparsetur Føroya](#)

[Præsentation af Finn Danielsen, NORDECO](#)

Appendix E. Gruppefoto af deltagerne, workshop i Sandavágur



Forreste række fra venstre: Levi Heinesen, Jón Aldará, Theresa Jákupsdóttir, Sjúrður P. Joensen, Pætur á Borg, Jóhannis Danielsen, Sjúrður Hammer.

Midterste række fra venstre: Martin Enghoff, Eyðun Vestergaard, Atli Jensen, Tummas Løkjá, Símun Grønadal, Sigurð í Jákupsstovu, Eyðfinn Magnussen, Jens-Kjeld Jensen.

Bagerste række fra venstre: Finn Danielsen, PáviâraK Jakobsen, Marita Rasmussen, Bjarni D. Sigurdsson, Jóanis í Hoygarðinum, Martin Simonsen, Jóna Ólavsdóttir.

Ikke på billedet: Fía Niclasen, Sigga Jacobsen, Eli Poulsen, Morten Ekker.

Om denne publikation

Styrket lokalt baseret monitoring og forvaltning af levende ressourcer i Arktis

Projektstyregruppe:

Sigurð í Jákupsstovu (Director), Umhvørvisstovan, The Faroese Environment Agency, Faroe Islands

Camilla Brattland (Associate Professor), Arctic University of Norway, Tromsø, Norway

Morten Ekker (Senior Advisor), Norges Direktorat for Naturforvaltning, Trondheim, Norway

Thora Herrmann (Professor), University of Oulu, Finland

PâviâraK Jakobsen (Advisor), Qeqertalik Municipality, Greenland

Bjarni D. Sigurdsson (Professor), Head of Faculty of Environmental & Forest Sciences, Iceland

Maria M. Tengö (Professor), Stockholm Resilience Centre, Sweden

TemaNord 2025:525

ISBN 978-92-893-8251-9 (PDF)

ISBN 978-92-893-8252-6 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/temanord2025-525>

© Nordisk Ministerråd 2025

Forsidefoto: Martin Enghoff

Fotos: E. Magnussen og F. Danielsen medmindre andet er nævnt.

Publiceret: 4/8/2025

Finansiering: Nordisk Ministerråd (Nordisk Arbejdsgruppe for Biodiversitet); University of the Arctic (Thematic Network on Collaborative Resource Management); og EU gennem projekterne FRAMEwork, ECS og more4nature (#862731, #101058509, #101133983).

Citation: Ólavsdóttir, J., Magnussen, E., Hammer, S., Enghoff, M., Joensen, S.P. & Danielsen, F. 2025. **Styrket lokalt baseret monitoring og forvaltning af levende ressourcer i Arktis**. Nordic Council of Ministers. TemaNord2025-525



Ansvarsfraskrivelse

Denne publikation er finansieret af Nordisk Ministerråd. Indholdet afspejler dog ikke nødvendigvis Nordisk Ministerråds synspunkter, holdninger, anskuelser eller anbefalinger.

Rettigheder og tilladelser

Dette værk er gjort tilgængeligt i henhold til Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Oversættelser: Hvis du oversætter dette værk, bedes du inkludere følgende ansvarsfraskrivelse: Denne oversættelse er ikke produceret af Nordisk Ministerråd og skal ikke betragtes som officiel. Nordisk Ministerråd kan ikke drages til ansvar for oversættelsen eller eventuelle fejl, den måtte indeholde.

Bearbejdning: Hvis du bearbejder dette værk, bedes du inkludere følgende ansvarsfraskrivelse sammen med tilskrivelsen af værket: Dette er en bearbejdning af et originalt værk publiceret af Nordisk Ministerråd. Ansvar for de synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk i bearbejdelsen, påhviler udelukkende forfatteren/forfatterne til bearbejdningen. Synspunkter og holdninger i denne bearbejdning er ikke godkendt af Nordisk Ministerråd.

Tredjepartsindhold: Nordisk Ministerråd er ikke nødvendigvis ejer af samtlige dele af dette værk. Nordisk Ministerråd kan derfor ikke garantere, at genbrug af tredjepartsindhold ikke udgør en overtrædelse af en tredjeparts ophavsret. Hvis du ønsker at genbruge tredjepartsindhold, bærer du selv ansvaret for enhver overtrædelse af ophavsretten. Du er ansvarlig for at vurdere, om det er nødvendigt at indhente en tilladelse til anvendelse af tredjepartsindhold og i så fald at indhente den nødvendige tilladelse fra ophavsretsindehaveren. Eksempler på tredjepartsindhold inkluderer, men er ikke begrænset til, tabeller, illustrationer og billeder.

Fotorettigheder (genbrug kræver yderligere tilladelse):

Alle henvendelser vedrørende rettigheder og licenser skal stiles til:

Nordisk Ministerråd/PUB
Ved Stranden 18
1061 København K
Telefon 33 96 02 00
pub@norden.org

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd

Nordens Hus
Ved Stranden 18
1061 København K
www.norden.org

Læs flere nordiske publikationer: www.norden.org/da/publikationer